

Terezínská iniciativa 79

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

duben 2016

Málokterý spolek se může pyšnit tím, že se jeho akce zúčastňují americký a izraelský velvyslanec (vlevo J. E. Gary Koren, velvyslanec Státu Izrael, vpravo J. E. Andrew Schapiro, velvyslanec USA) – více na str. 12–13.

V neděli 10. dubna se konal sněm Terezínské iniciativy – více na str. 2–6.

Výroční sněm členů Terezínské iniciativy – již šestadvacátý v pořadí

Eva Štichová
a Michaela Vidláková

Dne 10. dubna 2016 od 10 hodin se konal pravidelný výroční sněm členů Terezínské iniciativy a přišli i hosté ze spřátelených a spolupracujících organizací. Díky vedení hotelu Duo v Praze jsme se opět mohli sejít v příjemném sále, který nám byl zdarma propůjčen. Také proto jsme letošní sněm měli v neděli, jiný termín nebyl k dispozici.

Vedení sněmu se jako vždy ujala předsedkyně TI Dagmar Lieblová, která po přivítání vzpomněla na 10 členů, kteří v minulém roce zemřeli a jejichž památku přítomní uctili tichou vzpomínkou. Poté následovaly obvyklé zprávy: tu o činnosti předsednictva předložila **Dagmar Lieblová**, zprávu hospodáře **Tamara Pavlíčková** a zprávu revizní komise **Kateřina Bíglová**. (Plné znění zpráv je otištěno zvlášť, zprávy z komisí byly uveřejněny v minulém čísle.)

Dalším důležitým bodem sněmu byla změna stanov, ke které bylo nutno přistoupit následkem změny v českých zákonech. Změny jsou spíše formálního rázu, TI se z „mezinárodního sdružení“ mění na „zapsaný spolek“, nicméně každou, i formální změnu, musí schválit členská základna. To také po zdůvodnění a přečtení nového znění, které s profesionálními poradci projednal člen předsednictva TI **Michal Salomonovič**, bylo formou usnesení jednomyslně schváleno.

Následovala diskuse, v níž jako první z pozvaných hostů vystoupili **Karel Sedláček a Radek Hejret** z ICEJ. Radek Hejret uvedl, že v rámci již dlouhodobě probíhajícího projektu Světlo paměti:

„...bylo během roku 2015 provedeno celkem 185 přednášek a workshopů „Antisemitismus a holocaust“ pro cca 7200 žáků českých základních a středních škol. Na 83 vzdělávacích aktivitách se velmi aktivně podíleli přími svědkové holocaustu svou osobní účastí při přednáškách, besedách a diskusích, které vnímáme jako neocenitelné. Spolupráce s pamětníky holocaustu

Michal Salomonovič

Norbert Axmann

Tereza Štěpková

si nesmírně vážíme a děkujeme všem, kteří i přes svůj vysoký věk neváhají obětovat své pohodlí a cestují s našimi lektory nejen do škol blízkých jejich bydlištěm, ale i do odlehlých končin naší země. Rád bych je vyjmenoval (doufám, že jsem nikoho nevynechal) a touto cestou jim popřál pevné zdraví. Byli to: Dagmar Lieblová, Doris Grozdanovičová, Helga Weisssová-Hošková, Marta Kottová, Michaela Vidláková, Zuzana Skácelová, Eva Beerová-Pytelová, Bedřiška Felixová, Luděk Eliáš, Michal Salomonovič, Toman Brod, Pavel Werner a Hanuš Hron.“

Karel Sedláček poté pozval přítomné na tradiční Pochod proti antisemitismu a následný kulturní program ve Valdštejnské zahradě, který se letos koná 17. 4. Jako vždy je do programu zařazeno i vzpomínání některého z pamětníků, letos vystoupí

Karel Sedláček a Radek Hejret

Hans-Joachim Wolter a Dagmar Lieblová

Věra Baumová

Doris Grozdanovičová. (Pozvánka na tuto akci byla otištěna v minulém čísle TI.) V pozdější diskusi připomněla **Michaela Vidláková**, že opomněli zmínit ještě jednu akci, která se nás bytostně týká a kterou obětavě již několikátým rokem pořádá člen ICEJ Marek Šlechta, totiž Happening se zpěvem hymny Kde domov můj a Hattikvy na náměstích českých měst na připomínku vyvraždění rodinného tábora v Auschwitz-Birkenau.

Jako další předstoupil vedoucí sociálního referátu německého velvyslanectví **Norbert Axmann** s pozváním na koncert uspořádaný 19. 5. v prostorách velvyslanectví. Pro členy TI zahraje na cembalo Willy Zeit, žákyně Zuzany Růžičkové.

Tradičním hostem sněmu je i **Hans-Joachim Wolter** z Dolnosaského spolku pro podporu Terezína. Spolek

Michaela Vidláková**Jan Munk****Zuzana Pavlovská****Jana Šplíchalová****Vilém Janouch**

má v současnosti bohužel jen 39 členů, tím spíše jsou jeho aktivity obdivuhodné. Uspořádali mj. výstavu Helgy Weissové-Hoškové, zmínil se i o zájmu o výstavu „Všední den dětí z holocaustu“ a o tom, jaké zkušenosti a dojmy si přinesli účastníci z nedávného zájezdu do Terezína. (O čem se nezminil, je např. i celotýdenní pozvání terezínského pamětníka do škol, které s velkou péčí a nasazením uspořádali letos v březnu.)

Dalším diskutujícím byla **Tereza Štěpková**, která poděkovala za účast členů TI při akcích Institutu a za spolupráci a přípravu zvláštního čísla časopisu TI s otištěnými nejlepšími pracemi ze soutěže vypsane Institutem Terezínské iniciativy. Pozvala také přítomné na akci se čtením jmen na Jom ha-Šoa, která se letos v Praze koná na náměstí Jiřího z Poděbrad.

Sněmu se letos nemohla zúčastnit Dita Šnajdrová, nicméně **Věra Baumová**, členka komise FŽO pro rozdělování grantů Claims Conference a členka předsednictva TI, přečetla informace týkající se sociálních výhod pro generaci osob přeživších holocaust. Bohužel německá strana si vymínila, že pro další generaci již tyto finanční zdroje nemohou být použity.

Pracovnice oddělení holocaustu Židovského muzea v Praze **Jana Šplíchalová** poté představila projekt

týkající se proměny expozice v Pinkasově synagoze, kde namísto dětských kreseb z Terezína má být umístěna interaktivní expozice. Dalším krokem má být i promítání fotografií zavražděných na stěnu synagogy, při té příležitosti požádala ty, kdo mají nějaké staré rodinné fotografie, aby je muzeu poskytli k okopírování. Dalším hostem ze Židovského muzea byla i **Zuzana**

Pavlovská, vedoucí oddělení pro vzdělání a kulturu.

Sněm se pochopitelně neobešel bez obvyklého pohoštění, na posilněnou chlebičky, na občerstvení káva nebo čaj či voda s citronem. Po skončení programu se ještě někteří staří známí sesedli a popovídali si a pak už se jednotlivě či po skupinkách trousili k nedalekému metru.

Jom ha-Šoa **Den vzpomínání na oběti holocaustu** **Letos v České republice již po jedenácté**

Letošní 11. ročník připadá na 5. května. V Praze bude čtení jmen obětí holocaustu zahájeno ve 14 hodin a bude probíhat na náměstí Jiřího z Poděbrad v Praze 3. Připojte se na náměstích dalších českých a moravských měst: v Brně, Blatné, Havlíčkově Brodě, Kolíně, Kutné Hoře, Liberci, Litni u Berouna, Olomouci, Plzni a Sušici. Data obětí pocházejí z Databáze obětí, kterou vytvořil a provozuje Institut Terezínské iniciativy jako jeden ze svých hlavních projektů. Podklady pro čtení jmen obětí romského holocaustu jsou připravené ve spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně. Každý se může zapojit do nepřetržitého čtení jmen obětí holocaustu.

Markéta Krommelová, ITI

Zpráva o činnosti PTI za rok 2015

Dagmar Lieblová

Čas ubíhá čím dále rychleji a tak se zdá, že to je teprve nedávno, kdy jsme se na tomto místě setkali minule. A přesto od té doby uplynul už zase celý rok. Že se tentokrát poprvé v historii náš sněm koná v neděli, má rozumný, či ekonomický důvod. Vedení hotelu Duo nám laskavě opět poskytlo tento sál zdarma, avšak jediný den, kdy to bylo možné, byla neděle. Ve všední den bychom museli poplatek za sál uhradit. Doufám, že to tedy všichni naši členové pochopí.

Za uplynulý rok se počet našich členů bohužel opět snížil. K dnešnímu dni máme v Česku celkem 418 členů, tedy o 10 méně než loni. Z toho je 281 nás, tzv. 1. generace, a 137 je našich dětí a vnuků. V zahraničí máme asi 60 členů.

Jak už je dlouholetou tradicí, předsednictvo TI se schází každé třetí úterý v měsíci (kromě července a srpna), výkonný výbor každé první úterý v měsíci a jednou během léta. Předsednictvo i výkonný výbor pracovaly ve stejném složení jako v uplynulém období, i když se někteří členové pro nemoc či jiné důvody schůzi nemohli delší dobu zúčastňovat. I oni však dostávají pravidelně zápisy, takže jsou o všem informováni.

Na schůzi PTI i VV bylo pozváno i několik hostů: V září to byl Pavel Štingl, který VV informoval o tom, jak

si představuje připomínku 74. výročí zahájení deportací. Na zářijovou schůzi PTI jsme pozvali ředitele DSP Hagibor Mgr. Rotha, který nás podrobně seznámil se situací v tomto domově a uspokojivě odpověděl na všechny dotazy členů PTI.

Na říjnové schůzi PTI nás informovala Dita Šnajdrová o současném stavu grantů CC a jejich využívání. V listopadu se schůze PTI účastnila ředitelka ITI T. Štěpková a podrobně představila plán na Dny otevřené Jáchymky a připomínku 20. výročí vydání Tereziánské pamětní knihy. Na prosincovou schůzi byl pozván ředitel PT dr. Munk a seznámil nás s plánovanými akcemi na nejbližší období. Podrobně jsme byli s nimi seznámeni na schůzi VV v březnu, kdy jsme vše projednávali s pracovníky PT, dr. Munkem, p. Janouškem, p. Svobodovou a p. Riegem. Na únorové schůzi VV jsme s dr. T. Krausem projednali změny, které se nás týkají v souvislosti s novým občanským zákoníkem.

Jednání s hosty je pochopitelně pouze jedním z bodů v náplni schůzí a v činnosti PTI.

Po léta se opakují akce, které TI pořádá, spolupřádá nebo kterých se členové TI pravidelně zúčastňují. Tak tomu bylo i v uplynulém období. Na další den po loňském sněmu připadl Jom ha-Šoa. Předsednictvo vysílá pravidelně dva členy ke čtení jmen do Terezína, ostatní se dle možnosti zúčastní čtení v Praze a v loňském roce i v dalších městech. V dubnu se také zpravidla koná shromáždění ve Valdštejnské zahradě pořádané ICEJ. I tam se členové TI aktivně projevují. TI je spolupřádatelem každoroční tržny na Národním hřbitově v Terezíně. Poskytujeme na ni finanční příspěvek a pro účastníky objednáujeme autobus. V loňském roce, kdy uplynulo 70 let od konce války, byl program v Terezíně zvláště bohatý. Ve výroční den osvobození 8. 5. se v tereziánském kostele konal koncert pěveckého sboru ze St. Gallen, který měl na programu mj. i kantátu Hanse Krásky *Země je Páně*. TI na tento koncert objednala pro zájemce mikrobuse.

PTI připravuje pravidelně připomínku výročí zahájení deportací dne 16. 10. Loni bylo sice hlavní událostí toho dne Bubnování pro Bubny, nicméně PTI pouze časově přizpůsobilo obvyklé pietní akty. Po položení květin u pomníku lodžským na Novém židovském hřbitově jsme na Hagiboru zhlédli film Miloše Zvěřiny *Transport Er* a teprve potom se několik členů předsednictva odebralo k pamětní desce v Holešovicích a zavěsilo tam kytič.

Další pravidelnou akcí, jejíž přípravou se PTI zabývá, je březnová tržna v Pinkasově synagoze a samozřejmě náš každoroční sněm.

Na schůzích informuje předseda redakční rady pravidelně o připravovaném, resp. právě vydaném čísle našeho časopisu, v souvislosti s přiznáním grantů se zabýváme otázkou zájezdů škol do Terezína a samozřejmě projednáváme různé aktuální záležitosti. I v uplynulém období se na TI obracely různé instituce i jednotlivci z tuzemska i zahraničí s žádostmi o kontakty na přeživší, kteří by jim mohli být nápomocni při psaní ročníkových, seminárních, diplomových, vědeckých aj. prací. Dle možností se vždycky snažíme nějakým způsobem vyhovět, tzn., že se někdo s žadatelem sejde, často i vícekrát,

anebo poradíme, kde lze nalézt potřebné informace. Kontakty většinou zprostředkovává člen výchovně-vzdělávací komise a místopředseda PTI Pavel Werner. Tato komise má na starost také zejména vyplňování žádostí o granty na vzdělávání a podávání zpráv o jejich čerpání. Díky grantům MŠMT a CC i finančnímu příspěvku NFOH a ŽOP jsme mohli i v minulém školním roce podporovat zájezdy českých škol do Terezína. Kromě této komise má předsednictvo ještě redakční radu, výsledky její činnosti všichni dobře znáte, protože pravidelně dostáváte náš časopis. TI má ovšem také zastoupení v grantové komisi při FŽO, která má pod vedením Dity Šnajdrové na starost granty poskytované CC. V současné době zastupují TI v této komisi Věra Baumová, Bohumila Havránková, Pavel Werner a Raja Žádníková.

Finanční podporou školních zájezdů do Terezína a psaním žádostí ovšem naše výchovně-vzdělávací činnost nekončí. Členové, resp. spíše členky, nejen předsednictva se aktivně zúčastňují besed a seminářů s žáky, studenty i dospělými, které pořádá PT, OVK ŽM i další instituce jako např. Nadace Brücke-Most či v poněkud menší míře než dříve ICEJ. Na přednášky, besedy, k účasti při pořadech věnovaných Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu 27. ledna, či k různým jiným výročím, jsou zváni členové TI i do zahraničí. Jako příklad bych uvedla připomínku 100. výročí narození Freydy Hirsche v Cáchách v únoru letošního roku. Tyto akce jsou důležitou součástí našich zahraničních styků. Kromě toho, že pravidelně rozesíláme časopis i našim členům v zahraničí. Nadále trvají naše kontakty i s Dolnosaským spolkem pro podporu Terezína. V jistém smyslu bychom k zahraničním stykům mohli přiřadit i naše kontakty s velvyslanectvím Spolkové republiky Německo. Jistě máte v paměti odpoledne, které jsme strávili v krásném sále Lobkovického paláce 16. října 2014. Dne 9. března t. r. uspořádalo velvyslanectví v témže sále besedu se třemi pamětnicemi spojenou s četbou z jejich životopisů, které vyšly v německém překladu, a na 19. května je plánovaný koncert a poté posezení u kávy pro všechny členy TI.

Na toto setkání dostanete osobní pozvánku.

Časem dostanou všichni členové TI také pozvánku z PT na pořady, které se budou konat 17. října t. r., kdy si připomeneme 75 let od zahájení deportací a zřízení terezínského ghettá. Ovšem mezitím se ještě sejdeme na každoroční Terezínské tryzně, která se koná 15. května. Jako vždy TI vypraví i letos autobus.

PTI plánuje opět po letech zájezd do Terezína pro naši 2. a 3. generaci. Zájezd chceme uskutečnit 25. září, o podrobnostech budeme včas informovat v našem časopise (viz strana 11).

Dostávám se k závěru naší zprávy. Ráda bych poděkovala všem, kdo mají pro nás pochopení a naši organizaci podporují, zvláštní dík patří hotelu Duo za poskytnutí sálu, za finanční podporu děkujeme ŽOP, FŽO, NFOH, MŠMT i CC.

A na úplný konec, dovoluji ještě pár slov:

Každým rokem cítíme, že stárí na nás tíživěji doléhá. Řady bývalých

vězňů řídnou a ubývá sil i těm, kdo se dosud obětavě věnovali práci v našem sdružení... Před námi stojí otázka, kdo se po nás ujme úkolů sdružení. Přitom samozřejmě předpokládáme, že úkoly TI budou nadále existovat, i když odchodem přímých svědků holocaustu svůj charakter zřejmě postupně změní...

Bezpochyby se mnou budete souhlasit, že tato slova přesně vystihují naši současnou situaci. Přitom je už v roce 1996, tedy před 20 lety, napsal Hanuš Schimmerling do 9. čísla našeho časopisu.

Jak tedy dál?

V příštím roce skončí tříleté funkční období současného předsednictva TI. Sněm v roce 2017 bude volit předsednictvo nové. Budeme stát před závažným úkolem: Buď se nám podaří omladit alespoň zčásti složení PTI, anebo budeme muset velice vážně uvažovat o nějaké nové formě existence našeho sdružení. Nejen k plnění tohoto úkolu nám všem přeji dostatek sil a zdraví.¹

Dagmar Lieblová, 10. 4. 2016

¹

CC	Zkratky použité ve zprávě:
DSP	Claims Conference
FŽO	Domov sociální péče
ICEJ	Federace židovských obcí
MŠMT	International Christian Embassy Jerusalem
NFOH	(Mezinárodní křesťanské vyslanectví Jeruzalém)
OVK	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PT	Nadační fond obětí holocaustu
PTI	Oddělení pro vzdělání a kulturu
TI	Památník Terezín
VV	Předsednictvo Terezínské iniciativy
ŽM	Terezínská iniciativa
ŽOP	Výkonný výbor
	Židovské muzeum
	Židovská obec Praha

Klub JÁCHYMKA

V budově Spolkového domu bude otevřen jednou měsíčně klub, který bude především určen generaci, která se narodila po válce, dětství prožila v padesátých letech a dospívání v letech šedesátých. Je tu možnost setkat se každou první středu v měsíci se starými, možná i novými přáteli. Jedná se o odpolední setkání od 16 do 19 hodin ve 3. patře, adresa: Praha 1, Jáchymova 3.

Více informací získáte a svoji účast můžete potvrdit:
knihovna@kehilaprag.cz, tel. 226 235 052,
fantova@kehilaprag.cz, tel. 226 235 051

Zpráva o hospodaření TI

Tamara Pavlíčková

Předkládám vám stručnou informaci o hospodaření TI za rok 2015.

Kromě účasti pamětníků 2. světové války na různých akcích, zejména besedách ve školách, tryznách a dalších vystoupeních, spočívá hlavní činnost Terežinské iniciativy, tak jako v minulých letech, v podpoře zájezdů českých studentů a žáků do Památníku Terezín.

Náklady na dopravu zájezdů českých škol do Památníku Terezín činily v minulém roce 994 tis. Kč. Tyto náklady byly plně pokryty díky grantu Ministerstva školství v hodnotě 700 tis. Kč a finanční podpoře na vzdělávání od Nadačního fondu a Židovské obce Praha.

Běžné náklady Terežinské iniciativy činily 700 tis. Kč, což je o cca 14 tis. Kč méně než v roce 2014. Celkové náklady za r. 2015 činily 1.694 tis. Kč.

Výnosy v roce 2015 činily celkem 1.750 tis. Kč, tj. byly vyšší než v r. 2014 o cca půl milionu korun zejména proto, že v r. 2014 jsme museli vrátit nevyčerpanou část dotace od Claims Conference v přepočtu 458 tis. Kč.

Rok 2015 skončil tedy ziskem 56 tis. Kč.

Celkový přehled o hospodářském výsledku za rok 2015 TI z oficiálního výkazu zisků a ztrát uvádí tabulka:

Název položky	Skutečnost Kč
Bankovní úroky a kurzové zisky	2 292
Dividendy	44 268
Přijaté příspěvky	803 494
Přijaté dotace	900 000
CELKEM VÝNOSY	1 750 055
Spotřebované nákupy a služby	425 773
Osobní náklady	257 250
Doprava školy	993 520
Dary	17 838
CELKEM NÁKLADY	1 694 381
Výsledek hosp. po zdanění	55 674

Zpráva o činnosti revizní komise

Kateřina Bíglová

V návaznosti na činnost Terežinské iniciativy postupovala revizní komise obdobně jako v předcházejícím roce, kdy granty nadále spravuje koordinátorka FŽO paní Dita Šnajdrová. Pouze grant na vzdělání je spravován Terežinskou iniciativou, jeho čerpání je průběžně kontrolováno.

Hospodářka pí Tamara Pavlíčková je v kontaktu s Ing. Taťanou Zoubkovou.

Na základě jejich spolupráce lze konstatovat, že výchozí i konečná čísla účetnictví jsou v naprosté shodě, tedy zcela v pořádku.

Poslední zevrubnou kontrolou revizní komise bylo shledáno, že záznamy pokladní knihy odpovídají předloženým dokladům, hotovost odpovídá údajům v peněžním deníku. Dokumentace grantu Claims Conference byla také zkontrolována. Dále jsme kontrolou vyúčtování, přehledem faktur a dokumentace zjistili, že školám bylo řádně propláceno pouze to, na co mají nárok. Zkontrolována byla také dokumentace dle sestavy: Pohyby na účtech Terežinské iniciativy od 1. 1. do 31. 12. 2015.

Veškeré údaje byly shledány v pořádku, dokumentace je Martou Jodasovou řádně evidována a přehledně vedená. O uvedené kontrole z 24. 2. 2016 byl vypracován zápis, který je k nahlédnutí v sekretariátu Terežinské iniciativy.

V roce 2015 jsme počet členů revizní komise rozšířili na čtyři, což se nám jeví vhodné, pro případ, že někdo z revizní komise je v termínu kontroly mimo Prahu.

Kontrolovány byly veškeré předložené dokumenty a výpisy v kanceláři Terežinské iniciativy, kde jsou k dispozici všechny potřebné doklady.

Děkuji za pečlivou celoroční spolupráci a Terežinské iniciativě přeji nadále působení ku prospěchu svých členů.

Na sněmu fotografoval Michal Stránský

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2016

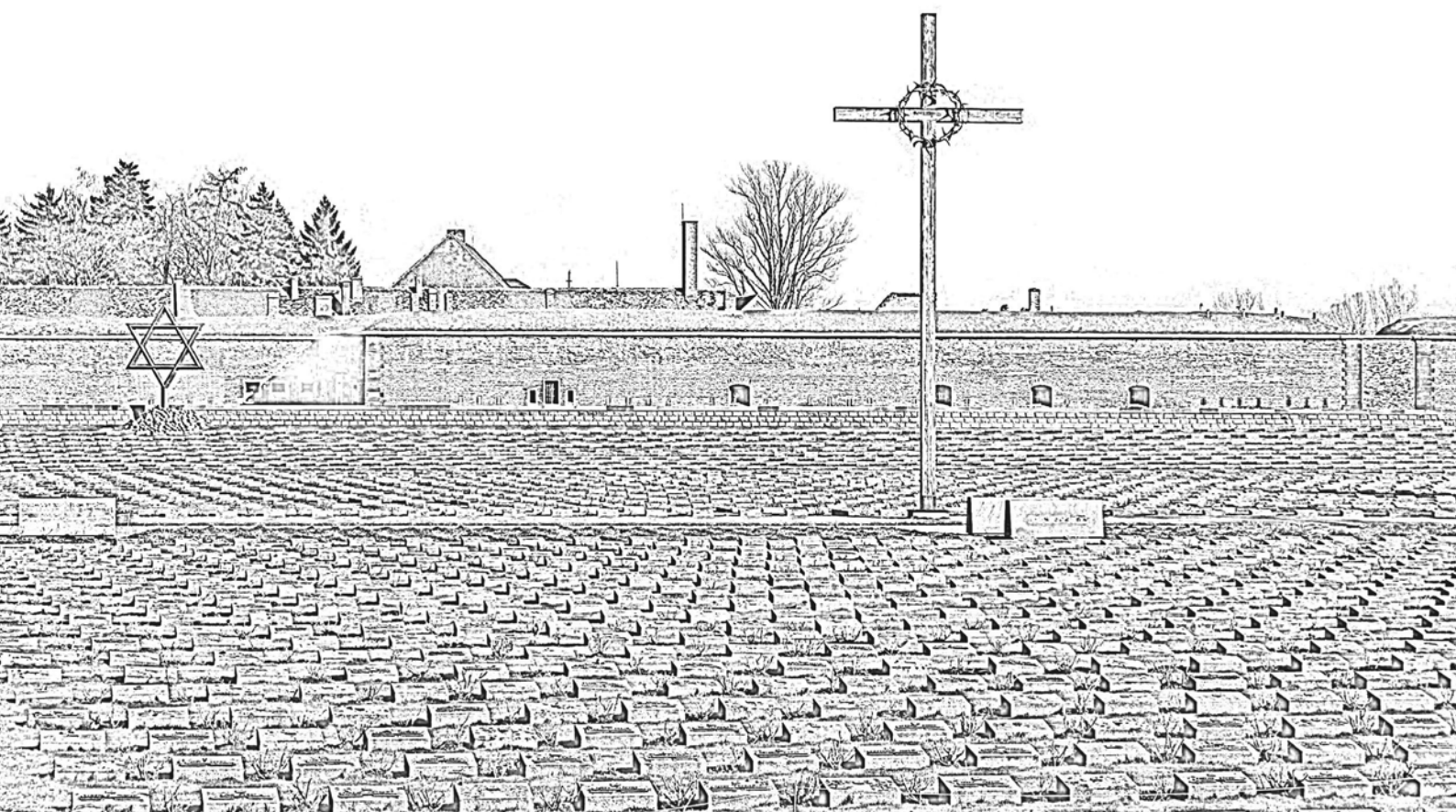
15. KVĚTNA 2016 V 10 HODIN

NA NÁRODNÍM HŘBITOVĚ V TEREZÍNĚ

program :

nástup Čestné jednotky · kladení věnců a kytic na Národním hřbitově
hymna ČR · hlavní projev Milan Štěch, předseda Senátu Parlamentu ČR
křesťanská modlitba · židovská modlitba

Giuseppe Verdi: Nabucco, sbor ze 3. dějství opery /Děčínský pěvecký sbor/
závěr tryzny

Čísla časem nezavátá

Erika Bezdíčková, 26. 9. 1931 a A25573

Zvykli jsme si uvádět se jménem i datum narození. Tento shluk několika čísel, jež jsme si nezvolili svévolně, ale byl nám přidělen, nás provází celým životem a předurčuje naše následné zapojení do již zaběhlých společenských systémů. Numerologie jim dokonce přiřítá mystický význam a věří, že z nich lze například vyčíst, jaké letory je nositel čísla.

Také nacisté přiřazovali vězňům v koncentračních táborech čísla. Přesněji řečeno – číslem nahradili jméno. Byl to jeden z mnoha činů (např. unifikace oděvu, nepatřičné hygienické podmínky či ostříhání vlasů), kterými chtěli dosáhnout naprostého potlačení lidskosti a individuality – lidé se stali čísly. Tato čísla se ale nezapisovala do křestních listů, stala se celoživotními stigmaty všech pronásledovaných a týraných v třetí říši. Erika Bezdíčková je jednou z těch, kteří měli a stále mají obě čísla.

Narodila se na počátku třicátých let na Slovensku. Svě dětství popisuje idylicky, někdy až s pohádkovým příděchem. Na šťastný, svobodný konec si musela počkat několik dalších desetiletí. Dětské hry, plavání, stolní tenis a Makabi bohužel velice rychle překrylo jediné slovo – transport. Na podzim roku 1944 byla se svou rodinou odsunuta ze Žiliny do koncentračního tábora v Osvětimi. Ihned po příjezdu, na obávané osvětimské rampě v Birkenau (Březince), byla třináctiletá dívka poslána na druhou stranu než její rodiče. Tehdy je oba viděla naposledy. Během chvíle se ocitá úplně sama v neznámém prostředí a začíná její boj o život. Nejdříve o misku, lžici, boty, později o sebeurčení, práci, svobodu.

Žena, která přežila holocaust (šoa), Osvětim, pochod smrti, pracovní tábory v Německu, poválečný návrat na Slovensko i antisemitismus za komunistické diktatury, se rozhodla své osobní zkušenosti se dvěma totalitními režimy 20. století předávat všem, kteří jsou schopni a ochotni naslouchat. Ve své knize *Moje dlouhé mlčení* nahlíží na válečné události prizmatem dítěte i ženy, ale především prizmatem Židovky, cítící silnou sounáležitost s židovskou komunitou rozestou po celém světě. Nyní žije v Brně, raduje se z početné rodiny a mnoho času věnuje správě webových stránek Židovské obce Brno. V roce 2012 vyšla její kniha *Moje dlouhé mlčení* v německé verzi (*Mein langes Schweigen*).

Po dlouhém mlčení, tak jste nazvala i svou knihu, jste se rozhodla vyprávět svůj příběh, a to nejen písemně, ale pořádáte i přednášky pro školy, kde hovoříte s mladými lidmi, dětmi. Jak na vaše vyprávění reaguje tato nejmladší generace? Setkáváte se s tím, že nacistický teror je pro ně tak nepředstavitelný až nereálný? Nevnímají váš pravdivý životní příběh spíše už jako sci-fi či fantasy literaturu?

To je má velká zkušenost a zčásti i rozpaky. Když jdu na vysokou školu nebo na univerzitu, nemám s tím problém, protože pokud se někdo o historii zajímá, tak si o nacistické

Foto z archivu E. B.

nadvládě vytvořil alespoň určitou představu, i když i pro něj už je to vzdálená minulost. Rozdíl mezi jednotlivými stupni vzdělávání je ale markantní. Vysokoškolští studenti si na mě nejdou sáhnout, jestli opravdu žiji. Na prvních stupních základních škol se to občas stávalo... Ale teď jsem se zařekla, že za dětmi do určitého věku chodit nebudu, protože to často nechápou; většinou tohle téma ve školních osnovách chybělo a doma se o tom také nehovořilo. Oni to vůbec nechápou, i když se jim snažím vyprávět, proč vlastně k holocaustu došlo. Nestačí to sledovat a jsou z toho úplně zmatené. Po takové přednášce mě zaplaví pocit marnosti.

Jak lze zpřístupnit tuto těžce uchopitelnou kapitolu světové historie dětem?

Já nikdy neodmítám pozvání brněnské pobočky Židovského muzea v Praze, která pořádá školení pedagogů, protože si myslím, že pozměnit způsob nahlížení na historii židovského národa lze pouze ve spojení s učiteli. Domnívám se totiž, že naše školství je pronásledováno neprofesionálními ministry a učiteli aby se z toho pak zbláznili, protože sami nevědí, co se po nich chce, a pokud nemají vnitřní pocit, že s žáky nebudou probírat do detailů 17. a 18. století a raději se posunou do 20. století, protože tyto dějiny mají přesah do naší doby.

VÝKLAD HISTORIE BEZ PŘEHNANÉHO LPĚNÍ NA ZLATÉ BULE SICILSKÉ. VŠICHNI JSME SI TO SICE ZAPAMATOVALI, PROTOŽE JE TO SOUBOR TŘÍ SLOV, KTERÝ NEJDE ZAPOMENOUT, ALE JE NÁM TO V PRAKTICKÉM ŽIVOTĚ K NIČEMU.

Při výuce této tematiky je potřeba ohlédnout se do minulosti a uvědomit si, kdo to vlastně Židé jsou, protože děti se velice často ptají: „A proč Židé?“ A to nejde jednoduše vysvětlit. My teď máme dle našeho kalendáře rok 5776, takže jít pět tisíc let zpět do historie není možné, ale lze se vrátit do prvního století našeho letopočtu, kdy byl zbořen druhý jeruzalémský Chrám. Základem židovského náboženství se stal Starý zákon, který je majetkem všech Židů, kteří se usídlili v cizích zemích. Židé z celého světa si při náhodném

setkání nemusí povídat o Tóře či Talmudu; vyrostli na stejných filozofických základech, jsou si něčím blízcí.

„Židé věděli moc dobře, co dělají, když při požáru druhého Chrámu zlaté a stříbrné obětní nádoby, svícny a lampy nechávali ležet a zachraňovali jen bibli, kterou si brali do exilu. Písmo svaté se stalo jejich přenosnou vlastí.“

Heinrich Heine

Jezdíte přednášet i do zahraničí, dříve do Německa a nyní do Rakouska. Spatřujete nějaký podstatný rozdíl ve znalostech českých a německých dětí o příčinách, průběhu a důsledcích druhé světové války?

Absolutně. Chodím do německých škol a musím říci, že tamní studenti to chápou úplně jinak. Bylo to pro mě veliké překvapení. Děti jsou už od druhé třídy seznamovány s tím, co byla třetí říše, že to bylo něco velice zavrženíhodného, že to způsobilo válku, kolik i Němců přišlo o život, kolik to na světě zmařilo lidských životů a že došlo k jedné z největších tragédií, k holocaustu. Ty děti přesně vědí, o čem s nimi mluvím. Rozdíl mezi českými a německými studenty je patrný v tom, že téma třetí říše je v Německu stále všudypřítomné. Přispívají k tomu i německé veřejnoprávní sdělovací prostředky, které důsledně a opakovaně vysílají pořady o příbězích války a holocaustu.

STALO SE MI, ŽE SE MĚ JEDEN STUDENT ZEPTAL, JESTLI JSEM SE NĚKDY SETKALA S HITLEREM. ODPOVĚĎELA JSEM, ŽE NE A ŽE JSEM RÁDA, ŽE MĚ TOHOTO SETKÁNÍ ŽIVOT UŠETŘIL, PROTOŽE MĚ TOLIK NÁSLEDOVNÍKŮ, KTEŘÍ JEHO FILOZOFII PROMĚŇOVALI V ČINY.

Proč jste o své minulosti dříve nehovořila? Ve své knize se zmiňujete, že o prožitcích v Osvětimi jste nevyprávěla ani svým dětem.

Za prvé, po válce jsem byla přesvědčena o tom, že by mi nikdo nevěřil. A za druhé jsem o tom nechtěla mluvit, protože já jsem pro to ani neměla slova, ta slova přišla až mnohem, mnohem později. Nemluvila jsem o tom ani s dětmi, protože i v 50. letech tu byl dosti značný antisemitismus a já jsem měla obrovský strach komplikovat svým dětem život, s obavou, že by se věci mohly opakovat, a já bych si nikdy neodpustila, že jsem je vtáhla do této hry. Takže když viděly číslo na mé ruce – tehdy tetování nebylo běžné – tak se ptaly „mami proč to tam máš?“ a já říkala, že to byla taková doba, že se to tak dělalo. V jejich nevinnosti nebyl stín podezření, protože mi věřily.

Kdy jste poprvé veřejně vystoupila se svým životním příběhem a kdo byl mentorem této názorové změny?

Kdysi jsem slíbila panu Simonu Wiesenthalovi, známému lovcí nacistických zločinců, že o šoa budu vyprávět. Vysvětlil mi, že patřím k nemnoha dětem, kterým bylo dáno přežít Osvětim a je proto i mou povinností, jako očitého

svědka, hovořit o holocaustu, o smrti šesti milionů zavražděných Židů, kteří nemohou vydat svědectví o hrůzách nacismu... Zdůrazňoval, že takřka vše již bylo napsáno v knihách, byly natočeny filmy i dokumenty, ale těm nelze klást otázky. Ty lze pokládat jen živým. A jeho slova jsem si vzala k srdci.

Když se po převratu v roce 1989 politické klima změnilo, začala jsem se také setkávat s lidmi, kteří měli stejný osud. Nebylo jich mnoho, ale byli. Hovořili jsme o tom, jestli už je čas v této společnosti o tom mluvit, aby alespoň současná generace, která už nežije ani pod diktátem nacistů ani komunistů se dozvěděla, co se doopravdy stalo. To byla a je moje motivace.

Vaše znalost cizích jazyků je obdivuhodná a mnohokrát v životě vám pomohla. Ve své knize uvádíte, že jste doma mluvili třemi jazyky – slovensky, maďarsky a německy.

S babičkou jsem mluvila maďarsky, rodiče měli hodně návštěv, kde se mluvilo německy, a měli jsme služebnou Maryšku Veselou, se kterou jsem mluvila slovensky. Také jsem krátce navštěvovala kurzy ruštiny – první ruské slovo, které jsem si zapamatovala, bylo charašo. Ano, ta znalost jazyků mi svým způsobem pomohla přežít. V lágru, i po válce, to s jejich znalostí bylo snazší. V koncentračním táboře bylo mnoho Polek, takže já dodnes nemám problém ani s polštinou. Na druhou stranu zase nemám žádný závit na matematiku. Když vidím víc jak čtyři číslice, tak si беру kabelku a odcházím.

Ovládáte i jazyk společný všem Židům na světě – jidiš?

Když se mluví jidiš, tak rozumím a znám mnoho jidiš výrazů. Hrozně ráda je používám mezi lidmi, kteří vědí, o čem mluvím. Těm co nevědí, tak různá slova vysvětluji (neználek-amhorec, blázen-mešuge, mišpacha-rodina). Jidiš je opravdu velice pestrá směsice jazyků. Původně se jedná o západohornoněmecké nářečí, do kterého se zapletla různá slova, např. kamínka jsou přípečok (ruská výpůjčka), vystěhovalci do Palestiny se v jazyce jidiš řeknou olim (hebrejské slovo). Němčina tvoří základ, na který se nabalila slova z jiných jazyků, především slovanských. Úplně nové jidiš vzniklo v Americe, protože tam žije obrovská židovská komunita. V této verzi jidiš je mnoho anglicismů (např. slovo šopovat). Dodnes tam vycházejí jidiš noviny, což je velice unikátní.

„Ze svého středověkého putování napříč Evropou si Židé odnesli, zachovali a udrželi řeč německých kmenů, středohornoněmecký jazyk, třebaže ho doplnili hebrejskými, slovanskými a jinými prvky. Je to jako zázrak, tisíckrát jsem to zažil a přece je to pro mě stále nové. Jedni mi předhazují, že jsem Žid, druzí mi to promíjejí, třetí mě za to dokonce chválí, ale všichni na to myslí. Každý Žid je zodpovědný za celý Izrael. Po válce sehrávali Židé, především židovští intelektuálové, nemalou roli. Židům neuniklo, že v 50. letech se s většími svobodami lidu objevovaly ostré antisemitské předsudky a resentmenty. Židé se ocitli v nové situaci, mohli ►

se pokusit o vystěhování, ilegálně opustit zemi, což nebylo úplně jednoduché, nebo se opět jednou stáhnout do svého vnitřního světa.“

Marcel Reich-Ranicky,
významný německý literární kritik

Byli jste před válkou praktikující Židé? Jakou roli hrálo židovství ve vaší rodině a městě? Jak probíhala integrace do majoritní, křesťanské společnosti?

My jsme byli neologové, dnes by se řeklo liberálové. Tedy Židé, kteří se absolutně cítí být součástí židovské společnosti integrované do většinové společnosti. Do synagogy jsme chodili jenom na Vysoké svátky, se svými křesťanskými sousedy jsme žili v klidu a mnohdy i v přátelských vztazích. O to větší byl pak šok, který přišel koncem 30. let. Najednou jsme byli vyvrheli, kteří nemají žádná práva a cílem většinové společnosti je vyhubit je. O to víc si člověk uvědomil židovskou příslušnost, ale jsou lidé, kteří prožili holocaust, odešli do světa, změnili si jméno a už nikdy nechtěli být identifikováni – měli strach. Ta zkušenost byla opravdu hrozná a těžké je o ní jen vyprávět.

PESACH A ČTENÍ HAGADY O OSVOBOZENÍ IZRAELITŮ Z EGYPTSKÉHO OTROCTVÍ, TO JE JAKO AMEN V OTČENÁŠI.

Zapojovali jste se aktivně do židovské komunity v Žilině?

Odmalička jsem navštěvovala Makabi, což je sionistická tělocvičná organizace. Vedle židovského starobince jsme si natáhli síť, hráli volejbal, stolní tenis a vlastně jsme se tak těšili mezi sebou. Po založení Slovenského štátu a nového směřování politiky jsme v Makabi zůstali, ale vstoupili jsme i do Hašomer Hacairu, což byla a dodnes je levicově orientovaná mládežnická organizace. To bylo v době, kdy jsme už nemohli chodit do normální školy, ani do kina či do parku, museli jsme nosit žlutou hvězdu. Tam jsme se učili hebrejské písničky, chodili jsme na tzv. mošavy, abychom se naučili různým zručnostem u zahrádkářů a zemědělců, protože v té době, kdy se Židé chystali odejít do Palestiny, tak tam bylo možné pracovat pouze v zemědělství – nejdříve se musely vysušit bažiny, obdělávat půda atd. Tehdy jsem si vypěstovala takový krásný vnitřní vztah k Palestině. V roce 1942 bylo ze Slovenska vyvezeno devadesát procent Židů do vyhlazovacích táborů, zůstalo nás tam kolem deseti procent. Všechny moje kamarádky z Makabi či Hašomer Hacairu odešly bez návratu. Nakonec byla deportována i naše rodina.

DNES MÁ KAŽDÝ ŽID PRÁVO NA NÁVRAT A NA OKAMŽITÉ PŘÍZNÁNÍ STÁTNÍHO OBYČANSTVÍ.

Na olomoucké přednášce jste také naznačila váš rozporuplný vztah ke Slovensku, k rodné vlasti.

Já říkám, že národ, který se nevypořádá se svojí minulostí, nemůže být funkčním národem, protože popírá sebe sama. Slovensko mělo drastičtější Norimberské zákony než Němci,

E. B. v Senátu – leden 2007 (Foto: Matěj Stránský)

a ještě se z toho snažili vytěžit kapitál. Uzavřeli s Německem smlouvu, že za každého vyvezeného Žida jim zaplatí 500 říšských marek a majetek, který po Židech zůstane, bude patřit Slovenskému štátu. Toto všechno řídil kněz, monsignor Jozef Tiso – kde je tedy nějaká boží etika?

Antisemitismus na Slovensku měl obrovský potenciál. Příčiny byly možná stejné jako v Polsku, ale byl tu jeden silný aspekt navíc. V Žilině a okolí bylo mnoho židovských právníků, lékařů, zubařů, obchodníků, ale i řemeslníků. Ti řadě obyvatel, kteří byli chudí a žili mnohdy v nuzných podmínkách na Kopanicích, připadali velice bohatí. Když jim pak oficiální propaganda neustále opakovala, že Židé mohou za jejich bídu a že přeci také ukřižovali Ježíše Krista, tak antisemitismus narostl do obrovských rozměrů. Všichni najednou otočili, z přátel se stali pronásledovatelé. Nás vystěhovali z bytu, potom jsme bydleli v pavlačovém domě, kde se scházeli snad všichni potkani ze Žiliny.

Já jsem vůči Slovensku velice kritická a mám-li mluvit o šoa, tak musím hovořit o Slovensku takovém, jaké bylo a jaké je. Slovinci opravdu nikdy nepřiznali, že nebýt Česka, které je opět přivínulo do své náruče po druhé světové válce (už tedy podruhé v historii), tak by byli normálním poraženým státem jako Německo. Po vzniku Slovenského štátu se na Slovensku vykřikovalo: „Češi pěši do Prahy!“ Nevděk vládne nejenom světem, ale i národy.

Sledujete současnou literaturu ztvárňující židovskou tematiku?

Čtu to donekonečna. Můj muž říká, že žádnou jinou literaturu neznám, a je to do značné míry pravda. Uvědomuji si, že jsem velice úzce zaměřená, ale vychází tolik báječných knih věnovaných judaismu, současnému životu menšin, memoárům, fascinují mě knihy Ellie Wiesela, vracím se k Lionu Feuchtwangerovi, Thomasu Mannovi, mám ráda knihy Ruth Bondyové a hlavně mám přítelkyně v Německu a Izraeli, které mě bohatě zásobují takto zaměřenými novinami. Vyhledávám literaturu faktu, romány již moc nečtu a stejně tak jsem se přestala dívat na mnohé filmy, sleduji převážně dokumenty.

**Rozhovor s Erikou Bezdíckovou
vedla Anna Lorencová**

Co má smysl v šíleném světě?

Marcel Kabát

Maďarský filmový snímek o osvětimském pekle *Saulův syn* (režie: László Nemes, hrají: Géza Röhrig a další) už získal Zlatý glóbus a má velkou šanci na Oscara. Znamé skutečnosti se pokouší ukázat nezvyklou optikou.

O hrůzách koncentračních táborů toho asi nikdy nebude řečeno dost. Na druhé straně jakási suma podstatných věcí už vyřčena byla, a to i v četných uměleckých dílech. Chce-li tedy dnes někdo k této děsivé kapitole dějin něco dalšího dodat, musí bohužel počítat i s jistou otupělostí publika. Saulův syn našel poměrně účinný způsob, jak být o něco víc než „další film o holokaustu“. A otupělost je jedním z jeho ústředních témat.

Maďarský Žid z Užhorodu Saul Ausländer je v Osvětimi příslušníkem neblaze proslulého sonderkommanda, čtyři vězňů určené k nejstrašnějšímu pracím a brzké likvidaci. Saul je nedobrovolným, ale spolehlivým článkem v soukolí masových vražd. Se svými spolupracovníky se bezchybně přičiňuje o to, aby vše proběhlo hladce. Lidé určené k likvidaci musejí spořádaně a bez podezření dorazit do „sprch“, jakmile opustí své šatstvo, je na řadě šacování. Cennosti se odevzdávají dozorcům – ale nejen jim. V táboře funguje i jiný propracovaný systém než ten nacistický. Jsou tu kápa, která potřebují mít čím upláctet dozorce. A je tu hnutí odporu, které plánuje vzpouru a útěk – i na to jsou potřeba fondy.

Pracovní postupy jsou jasné a úsporné, není čas ani důvod k otálení či přemýšlení. Ledva se otevře plynová komora plná mrtvol, příslušníci sonderkommanda začínají nahá mrtvá těla rutinním způsobem odtahovat, aby se uvolnilo místo dalším. Saul funguje přesně a pilně jako emoci zbavený robot. Do okamžiku, než jeho „program“ naruší nečekaná chyba. Jedna z obětí, chlapec, dávku plynu přežil. Chroptí a jeho tělo bojuje o život. Německý lékař tu nesrovnalost záhy napraví. Ale v Saulovi se něco zlomilo a od té chvíle má veškeré jeho konání jediný cíl: dopřát mrtvému chlapci náležitý pohřeb podle židovských pravidel.

Divák je donucen sdílet doslova Saulův úhel pohledu – kamera je hrdinovi tak blízko, jak je jen možné, po

celý film jsme s ním v tom nejtěsnějším kontaktu. Díky zvolenému formátu snímek ukazuje vždy jen úzký výsek skutečnosti, účinně tak navozuje krajně znepokojivý dojem nejistoty a nerosozumitelně organizovaného chaosu, jímž Saul často jako by zázrakem proplová.

Je to nepříjemný pocit a těžko se na něj zvyká, ještě těžší je však přijmout Saulovo vnitřní vidění, pochopit jeho uvažování. Svou umanutou touhou po vykonání pohřebního rituálu se totiž zcela vyděluje ze svého okolí. Jeho spoluvězni finišují s přípravou povstání, i Saul je jaksi zapojen, ale vlastně ho tahle aktivita vůbec nezajímá. Shání mezi vězni rabína, přesvědčuje židovského doktora, aby ušetřil chlapcovo tělo pitvy a předal je k tajnému pohřbu. Svým jednáním na pokraji fanatického šílenství smrtelně ohrožuje nejen sebe, ale i všechny ostatní. Snímek tak rozvíjí i téma individuality uprostřed davu, práva jednotlivce na vlastní cíle v toku dějin.

Saul dává zdánlivě nesmyslně přednost mrtvému před živými, jeho plán se zprvu může jevit jako zcela iracionální blud. Postupem času však získává na smyslu. V šílených podmínkách, kde už nic lidského neplatí, je šance udělat jednu věc podle odvěkých a neměnných pravidel možným vítězstvím. Z toho pohledu si Saul nakonec počíná nejrozumněji ze všech.

Zatímco Saul obsedantně zajišťuje pohřeb jednoho z tisíců chlapců, který může (ale také nemusí) být jeho syn, kolem se dějí věci, jaké bývají obvykle středem pozornosti: masové vraždění dovedené k apokalyptickým výjevům i spiklenecké úsilí vedoucí k chystané vzpouře. Zde se to vše odehrává zdánlivě v jakémsi druhém plánu – jsou to události, které pro Saula už nejsou podstatné. Paradoxně však právě tímto odsunutím do „periferního vidění“ získávají drastické výjevy novou působivost. Vyzývají diváka k reflexi, do jaké míry dokáže on sám děsivé skutečnosti vytěsnit na okraj, vnímat haldy mrtvol jen jako „normální“ součást prostředí. A to samozřejmě nejen ve filmu a nejen v minulých érách.

Lze se ohradit vůči míře autorské svévole, která je v Saulově synovi poměrně značná. Také stylizace některých hrůzných obrazů je až příliš snaživě názorná. Ale cíl poukázat s novou palčivostí na skutečnosti, které přerůstají horizont jedné dějinné éry, je tu splněn spolehlivě.

*Převzato z Lidových novin,
11. 2. 2016, str. 8.*

Poznámka z konce února:
Oscara v kategorii nejlepší neanglicky mluvený film získal maďarský snímek Saulův syn Lászla Nemese.

Zájezd do Terezína pro II. a III. generaci členů TI

pořádáme v neděli 25. září. Autobus bude vypravený z Prahy. Po Terezíně nás budou provázet přeživší, které zažily terezínské ghetto na vlastní kůži – Dagmar Lieblová, Doris Grozdanovičová a Michaela Vidláková.

Zájemci o exkurzi se mohou již nyní hlásit v kanceláři Terezínské iniciativy u pí Marty Jodasové,
tel.: 222 310 681,
e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.
Blíží informace naleznete v některém z příštích čísel časopisu.

Leo Pavlát zahájil tryznu

Pohled do zaplněné synagogy

Tryzna v Pinkasově synagoze

Foto: Michal Stránský

Tak jako každý rok i letos jsme se sešli 8. března v Pinkasově synagoze, abychom si vzpomněli, abychom uctili a abychom nezapomněli na tragickou událost, která se stala před dvaasedmdesáti roky v Osvětimi-Březince.

Také letos zapálil Leo Pavlát šest svíček na svícnu, šest svíček za šest milionů židovských obětí šoa. První svíci za židovské matky, druhou za otce, třetí za babičky, čtvrtou za dědečky, pátou za děti a poslední za všechny ostatní z židovského národa.

mistran

A pak následoval projev Evy Smolkové-Keulemansové:

Jsme v prostorách – v místě, které vede především k tichému zamyšlení a vzpomínání. Dovolte mi alespoň krátce pohovořit, zavzpomínat.

Všichni dobře známe historii, která vedla k tomu, že zde na stěnách čteme jména našich rodičů, příbuzných a přátel a mnoha dalších lidí, které spojil stejný osud. Všichni jsou nám blízcí.

Víme dobře, jak došlo k nelidské době, kterou označujeme termínem holocaust. Nebyli jsme ještě (až na vzácné výjimky) na světě, když Hitler začátkem 20. století začal psát ve vězení Lindberg (kde si odpykával trest za pokus o puč v r. 1923) „Mein Kampf“. Spis vyšel původně ve dvou svazcích v letech 1925 a 1926. Později jistý německý filozof, historik a spisovatel, překřtil titul na „Mein Krampf“. Stačilo pouze vložit písmeno „r“, aby kniha dostala název „Moje křeč“. Jak se tato křeč rozvíjela a její důsledky jsme všichni poznali velice důvěrně. Kam mohou dojít různé ideologie, ať už náboženské, sociologické nebo rasové motivované, o tom nás poučuje historie až do dnešních dnů. Vždy znovu stojí statisíce, miliony lidských životů.

Eva Smolková-Keulemansová

My dnes vzpomínáme (především) na ty, kteří v září r. 1943 odjížděli z Terezína do Osvětimi, kde – po šesti měsících – životy všech skončily v plynové komoře. Připomeňme si, že šlo o vraždu 3 792 českých Židů.

Patřím k těm, které čekal lepší osud... Z Terezína jsme odjížděli v prosinci 1943. Vzpomínám, že ještě v předvečer transportu jsem se účastnila uvedení premiéry Verdiho „Requiem“,

kteří s námi nastudoval Rafael (Raříček) Schächter, a my s plným nasazením zpívali: LIBERA ME DOMINE DE MORTE AETERNA ... LIBERA ME. A druhý den jsem odjížděla s rodiči do Osvětimi. Hned po příjezdu, když nás zavedli do bloku, který jsme měly my ženy obývat, byl člověk konfrontován s řadou nahých těl lidí, kteří z různých důvodů nepřežili už počátek této kalvárie. My jsme přežívali šest

Andrew Schapiro, americký velvyslanec, ukazuje jména svých předků

Ilustrační foto

měsíců a očekávali, že nás stihne podobný osud jako předchozí transport. Ale vše se odvíjelo jinak... V červnu 1944 jsme všichni prošli selekcí a my, praceschopné ženy, jsme byly transportovány do Hamburku. Ještě před odjezdem, když jsme vstupovaly do sprch, jsme čekaly, zda bude vycházet plyn nebo proudit voda... A tekla voda a my odjely do Hamburku, kde (jako laciné pracovní síly) jsme odstraňovaly následky bombardování v továrnách i původně obytných čtvrtích.

Mnozí z vás jste se jistě dostali do situace, kdy jste byli dotázáni na vztah k Němcům po tak hrůzných zkušenostech. S přibývajícím časovým odstupem se opakuje úvaha o odpuštění. V této souvislosti vzpomínám na útlou knížku s názvem „Slunečnice“, ve které Simon Wiesenthal líčí svůj osobní zážitek, kdy jako vězeň byl přiveden k umírajícímu německému důstojníkovi, který ho prosil o odpuštění. Otázku viny a odpuštění položil Wiesenthal několika desítkám významných světových osobností – jejich odpovědi tvoří závěr knížky. Jak bylo možno očekávat, odpovědi byly vesměs negativní, některé zvažující a jen několik kladných.

Opět mi dovoluňte být osobní. Byla jsem vychována v rodině plné vzájemného porozumění a lásky a neznala, co je nenávisť. Tu jsem však k Němcům pociťovala ještě dlouhou dobu po válce. Doba ale mnohé prověří a mění. V den věnovaný památce obětí holocaustu, 27. ledna letošního roku, byla mojí mamince, po sedmdesáti letech od

jejího úmrtí, odhalena pamětní dlažební deska, tzv. Stolperstein, v místech, kde v dubnu 1945 zemřela. Její jméno objevili lidé, kteří intenzivně pracují, aby oběti nacistického násilí nebyly zapomenuty. Na realizaci se aktivně podíleli i studenti místního gymnasia. Je třeba dodat, že zásluhou těchto lidí byly v průběhu let v Neugrabenu a okolí uloženy do dlažby *Stolpersteiny* sedmácti obětí. Někteří jsou z našeho blízkého okruhu, ale někteří žili původně v Německu mnoho let a byli likvidováni už v roce 1938.

Je to příklad, že i v této době, kdy se zdá, že lidstvo je nepoučitelné a znovu se vytvářejí ohniska agrese a antisemitismu i v Evropě, existují lidé, kteří na toto nebezpečí z minulosti nezapomínají! A v této souvislosti je třeba znovu se zamyslet i nad otázkou viny a odpuštění!

Na závěr bych ráda poprosila, abychom minutou ticha věnovali vzpomínku všem, jejichž jména nás zde obklopují a tak se nám zpřítomňují – a stejně tak těm, kteří nevině umírají na různých místech světa i dnes.

Karol E. Sidon

Tryznu ukončil modlitbou vrchní zemský rabín Karol E. Sidon a s přítomnými se rozloučila za Terezínskou iniciativu, která pietní akt pořádá, Dagmar Lieblová.

Všechno jde, když se chce...

Tři zážitky z ne tak docela všedních dnů

Michaela Vidláková, foto z Akademie Přírodní školy Michal Stránský

A bych to vzala popořádku: Prvním ze zážitků, o něž se chci podělit, byla letošní Akademie mé oblíbené Přírodní školy. Konala se 17. února v Salesiánském divadle a v první části jsme zhlédli hru *Tereziánské zvony*, kterou napsal ředitel školy, František Tichý, na motivy z chlapeckého domova Nešarim. Na divadelních prknech ožívají kluci v příbězích vyčtených z tereziánských klukovských časopisů či vyslechnutých ve vyprávění pamětníků. Hra je doplněna zpěvem zhudebněných básní tereziánské mládeže a neopominutelným Švenkovým Tereziánským maršem. Co bylo na této hře nejzvláštnější? Na scénu totiž najednou přichází nesmělý hubený bledoučký kluk – tohle je snad Hanuš Hachenburg! Neznala jsem ho osobně, ale přesně tak jsem ho měla v představách, totéž mi potvrdili i ti, kdo ho znali, ano, přesně tak vypadal, přesně tak nesměle se choval, a přesně tak statečný a kamarádký byl. Zavražděný patnáctiletý básník jako by opravdu stál najednou znovu před námi...

V dalších krátkých hrách Akademie jsem se jako vždy zasmála, studenti umí vytvořit nečekané humorné situace: například v jedné „detektivní“ hře se najde mrtvola stařenky, brutálně zavražděné upálením. Zatčení jsou dva pubertáci, kluk a holka, jmenují se Jan a Marie. A při výslechu

**D. Lieblová a M. Vidláková
v rozhovoru s F. Tichým**

vyprávějí své verze, jak se to vlastně odehrálo. Dochází vám, o co šlo? Ano, je to přece pohádka o Perníkové chaloupce!

I další hry přinášely vždy trochu nový pohled na některé relativně obyčejné životní situace. Je vidět, že studenti dovedou samostatně, neotřele vymýšlet a s radostí (si) hrát. A hudební vstupy ukazují, že z nedávno ještě malé, mladičké houslistky se už klube slečna, které housle v rukou stále tak

krásně zpěvně znějí. Zvláštní, jak ty děti rychle dorůstají!

Další příběh, o němž bych chtěla vyprávět, se mi přihodil v Německu. Pozval mě náš dlouholetý příznivec z Dolnosaského spolku, Hans Joachim Wolter, a jeho kolega Detlev Zarembo do Braunschweigu a okolí na týden na besedy do škol. Všude pozorní posluchači, i když jich bylo někdy najednou až osmdesát, nebylo slyšet ani šeptnutí. Otázek někdy víc, někdy méně, ale jedna věc mě úplně dostala. Beseda skončila, mládež z 9. tříd odchází, já si vyjímám z počítače a pečlivě schovávám svou flešku, když tu ke mně trochu rozpačitě přistoupí jeden kluk: „Víte, já bych vám tak strašně rád něco dal, ale nic tu nemám, jen tohle jablíčko...“, a podává mi malé červené jablíčko. Tak jsem mu poděkovala, že někdy není tak důležité, co člověk dává, ale proč to dává, a že mi tím udělal nesmírnou radost. Nějak mi i trochu zvlhly oči.

A ještě do třetice o tom, jak jsem se nechtíc vetřela: V programu Židovského muzea byl v rámci Příběhů 20. století naplánován na 9. 3. v Maislově synagoze rozhovor Adama Drdy jako moderátora s Felixem Kolmerem (coby pamětníkem holocaustu) a Miluškou Havlůvou (coby vězeňkyní z 50. let). Chtěla jsem vidět a slyšet oba, Felixe i Milušku. Milušku, Milén, jak jsme jí říkali kdysi, znám totiž už 63 let (to už je doba, k neuvěření!).

A tak jsem do Maislovky přišla o čtvrt hodiny dřív, abychom se stihly ještě před začátkem obejmout a v rychlosti na sebe vychrlit pár slov. Seděla zády ke vchodu ve vedlejší místnosti u stolku s Adamem Drdou a zřejmě domlouvali průběh chystaného rozhovoru. Tiše jsem se přiblížila a ze zadu ji objala kolem krku. V tu chvíli Adam Drda přestal existovat, vodoпад objetí a vítání... No ale pak jsem se omluvila, že nechci rušit přípravu. Jenže pohotový moderátor pravil, že Felix Kolmer se právě omluvil, že se nějak necítí dobře, a že tedy když se s paní Havlůvou známe a máme společné zážitky, že bych s ní mohla vystoupit já. Že přece holocaust mám taky za sebou, a jak tak slyší, naše známost s Miluškou taktéž není nezájímavá. Nepatřím k těm ostýchavým, a tak bez přípravy, ani jsme si všichni tři nestačili moc říci co bude obsahem

Miluška Havlůvová
(foto z internetu)

besedy, jsem předstoupila před publikum. Samozřejmě Felixe Kolmera,

jeho zážitky, ani moudré myšlenky a postřehy, nahradit nemohu, ale když se mi vybavily chvíle z doby, kdy mi bylo 16 a já byla zavřená na Pankráci, máma s Milén v protější cele, jak jsme se vídaly (mluvit jsme samozřejmě nesměly) při povinných vycházkách v kruhu na dvoře, jak jsem mámě tajně po chodbaře posílala své přídavky jídla (jako nezletilá jsem měla trochu navíc) a máma se o ně dělila s vyhladovělou Milén, úplně jsem zapoměla na publikum i na moderátora. Ani nevím, nakolik jsme moderátora vůbec pustily ke slovu a zda jsme byly k *umoderování*. Ale Adam Drda se zdál být spokojen, že to bylo tak naprosto spontánní. (Jen by mě teď zpětně docela zajímalo, co na to publikum.)

Já vím, není to nic světoborného, ale aspoň pro mne to byly tři zajímavé zážitky z poslední doby.

Jsou třeba jiné oči?

**K článku M. Vidlákové
Brundibár jinýma očima
z TI č. 78, s. 15**

Na Brundibára se nemůžeme dívat „jinýma očima“, než se dívali autoři opery. Je dobře, že je dnes ta opera tak oblíbená, často se hraje na celém světě.

Čím víc se soudobí režiséři snaží něco na ní změnit, „vylepšit“, tím je to horší. Brundibár je celistvé, dokonale umělecké dílo, které má svou historii.

Nakolik je flašinetář Brundibár zlý, je vidět z textu pohádky. Má-li doma děti a čím je živí, do opery nepatří. Když posloucháme například Prodanou nevěstu, také neuvažujeme o tom, kolik dukátů měla Mařenka na kontě a nevykořisťoval-li sedlák Mícha své čeledíny. Umění má svou podmíněnost, fantazii, v tom je jeho síla, jinak bychom měli jen novinové články nebo dokumenty.

Mně se vždy zdálo také trochu zvláštní, že unavené děti nejdou domů k nemocné mamince, ale vždyť jde o pohádku! Vrabčák, pejsek a kočka mluví, dokonce krásně zpívají! Nikomu se přece nezdá divné, že Sněhurka spí ve skleněné rakvi, zřejmě mrtvá, a vzbudí se polibkem prince.

Co se týká německého překladu, bylo obtížné, aby se německý text hodil na složitou hudbu. Bohužel ztratil humor českého libreta. Jak by se řeklo německy o zmrzlinaři, že „vozí rampouch na trakaři“?

Vítězná píseň „Brundibár poražen“ také ztrácí hodně v porovnání s českým originálem. Myslím, že to není proto, že Němci nechťejí připomínat dětem porážku Hitlera. Terezínské děti přímo nezatožňovaly Hitlera s Brundibárem. To si spíš vymysleli pamětníci, kteří o opeře vyprávějí. Když psal Adolf Hoffmeister libreto opery, nebyla porážka Hitlera v dohledu.

Konflikt opery, resp. pohádky, je mezi Brundibárem, měšťáky na náměstí, prodavači mléka, chleba, zmrzliny, strážníkem na straně jedné, a dětmi, Pepíčkem a Aninkou, hodnými zvířátky – dětskou pohádkou na straně druhé, což je ztělesněním toho lepšího, ač

slabšího. A to, že jim patří vítězství, je patrné také ze závěrečné písně, kde i v němčině vyhrává přátelství, spravedlnost a právo.

Evelina Merová

(Jenže Adolf Hoffmeister nepsal Sněhurku, ale pohádku se sociálním podtextem, kde mi nevadí zpívající kočička, ale v určitých aspektech poněkud nelogický a nekonzistentní obsah. Což se týká již původního libreta, bez ohledu na pozdější vývoj. A německý překlad vznikl až v době, kdy nepřehlédnutelný Brundibárův knír na známé fotce prostě Hitlera mnohým připomínal. Možná, že i takto – ať právem či neprávem – chápaná symbolika, že terezínské děti skrytou formou vyjadřovaly boj s hnědým terorem, přispěla k světové popularitě Brundibára.)

Michaela Vidláková

Výzva čtenářům

Znovu vyzýváme čtenáře, aby nám do redakce TI napsali o akcích, které se konají mimo Prahu. Napište také o svých přednáškách, besedách na školách apod. Jistě každý pochopí, že bez spolupráce dopisovatelů se těžko dovídáme o všem, co se děje mimo Prahu a co by určitě zajímalo naše čtenáře.

Redakce TI

Články v našem časopise čtenáři skutečně čtou

Chtěla bych reagovat na článek Stolpersteine (malé zamyšlení) v čísle TI 78. Námitky na téma „kamery zmizelých“ znám. I já občas registruji, jak lidi chodí kolem těchto „kamenů“, aniž by si jich všimli, nebo dokonce po nich šlapou. To opravdu není důstojné vůči obětem šoa.

Mně se to přesto zdá být jako velmi dobrá vzpomínka, a proto jsem to též nechala v Praze udělat pro babičku, která zahynula v Terezíně. Pro mě to bylo velice důležité, jakási náhražka za hrob. Když jsem v Praze, jdu se tam podívat, vyčistím tu destičku, že se zas leskne jako zlato, a myslím na babičku, sama jsem ji bohužel nepoznala. Vloni jsem nechala položit dva další kameny v Ostravě pro prarodiče z tátovy strany, ti byli zavražděni v Osvětimi.

Když to srovnám s Brémami, kde je také položeno hodně *stolpersteinů*, nacházím rozdíly. Možná je to tím, že v Německu na tyto památky věnují peníze většinou nikoliv příbuzní, ale různé soukromé osoby či organizace, čímž je ta věc více v povědomí veřejnosti. Mladí lidé mívají patronát a chodí ty kameny čistit, aspoň některé. Dělají se tam i pravidelné vycházky a někdo vypráví o osudu těchto jednotlivých osob. Dále se vydávají knižní dokumentace jednotlivých čtvrtí v Brémách, v březnu vyjde třetí díl, celkem jich má být sedm. Tam je popsáno vše, co se o těchto obětech ví, pokud možno jsou tam uveřejněny i fotografie.

Věra Harms, Brémy

Muž, který přežil holocaust, je držitelem rekordu v Guinnessově knize

Podle článku Rony Robinson zpracovala MV

<http://www.aish.com/print/?contentID=371504171§ion=/jw/s>

V Guinnessově knize rekordů je v současné době zapsán jako nejstarší žijící muž na světě izraelský občan Yisrael Kristal a je mu přes 112 let.

Narodil se v polském Tarnowu 15. 9. 1903 jako syn znalce a učitele Tóry. Jako chlapec navštěvoval cheder, židovskou náboženskou školu. Život neměl snadný. Matka mu zemřela ještě před 1. světovou válkou, ta propukla, když mu bylo 11. Otce za války zajali ruští vojáci a brzy nato zemřel. Jako 17letý sirotek se po skončení války přestěhoval do Lodže, kde byla velká židovská obec. Pracoval nejprve v kovoprůmyslu, později byl dělníkem v továrně na bonbony, ale jak sladce a snadně to zní, tak to byla namáhavá fyzická práce – nosil těžké pytle s cukrem. Nicméně škola to byla dobrá a později se sám stal majitelem továrny na cukroví a čokoládu v Lodži. Po vpádu nacistů se musel

s manželkou a dvěma dětmi přemístit do lodžského ghetta. V nuzných a krutých podmínkách ghetta zahynuly obě

děti a on s manželkou byl v r. 1944 deportován do Auschwitzu, kde zahynula i jeho žena. On sám přežil těžká pracovní nasazení v Auschwitzu a dalších lágrech a dožil se osvobození. Tehdy vážil 37 kg. Po válce se zotavil, vrátil se do Lodže, znovu se oženil, opravil svou poničenou výrobu a opět začal vyrábět cukrovinky. V r. 1950 se vystěhoval do Izraele se ženou a malým synkem Chajimem, usídlil se v Haifě, později se jim ještě narodila holčička Šulamit, dnes Šula Kuperstoch. Rodina se rozrůstala, nyní má více než 20 pravnoučat.

Ani v Izraeli se nevzdal svého oboru – zpočátku pracoval v továrně na cukrovinky, později začal sám podnikat a doma vyrobené sladkosti prodával v kiosku v Haifě. Oblíbenými specialitami z jeho výroby byly např. čokoládové lahvičky s likérem zabalené do pestrých obalů nebo pomerančová kůra v čokoládě.

Dcera ho popisuje jako věřícího člověka, který i přes prožité hrůzy věří, že přežil, protože to byla vůle Boží, a že jeho posláním je působit lidem radost. Nehněvá se, je přívětivý, skromný – říká, že to nejdůležitější, čemu se naučil, je, jak málo toho člověk k životu skutečně potřebuje.

Jeho dcera sdílí jeho filozofii. Nepotřebuje prý ani žádné světové rekordy, stačí jí, že tatínek spokojeně žije.

Semináře Jak vyučovat o holocaustu

Eva Štichová,
foto Jana Havlínová,
(Vzdělávací odd. Pam. Terezín)

Jako každoročně uspořádal i letos Památník Terezín ve svých zdech semináře pro učitele, zaměřené na vyučování o holocaustu v českých školách.

Sjeli se sem pedagogové ze všech českých krajů, aby se tu po celý víkend soustředěně věnovali této tematice, prohloubili si své znalosti a vyměnili zkušenosti. Letos se konaly semináře ve dvou termínech: první 20. února, druhý 5. března. O tyto semináře je

mezi kantory značný zájem, pomáhají jim možností seznámit se s prostředím a přístupnými dokumenty, metodickými pomůckami a také setkáváním s bývalými vězni, kteří svými autentickými vzpomínkami přibližují pedagogům své osobní zkušenosti a atmosféru daného historického období.

Také je vítaná spolupráce s Terezínskou iniciativou, jejíž členové se na těchto seminářích střídají a ve svých vystoupeních sdělují své osobní zkušenosti, odpovídají na dotazy, případně se vyjadřují k různým názorům.

Tato setkání bývají velice srdečná a oboustranně prospěšná. Letos tu vystoupily se svými přednáškami Dagmar Lieblová, Hana Hnáťová, Lisa Miková a Eva Štichová.

Uvážíme-li, že tímto školením projde značný počet pedagogů (každý jen jednou, účast se neopakuje), zdá se, že zdejší semináře jsou mimořádným přínosem pro zkvalitnění vyučování o holocaustu na našich školách.

Fredy – 100 let

Evelina Merová

Je tomu 100 let, kdy noviny v CÁCH otiskly oznámení, že se Heinrichovi a Olze Hirschovým narodil „druhý válečný chlapec“ a dostal jméno Alfred. Druhý, protože první chlapec Paul se narodil také už za války v roce 1914.

Město CÁCH oslavilo 100 let od narození Fredyho. Tady se narodil, chodil do školy, tady se z něj stal dospělý člověk, přesvědčený sionista.

My jsme poznali Fredyho mnohem později, když žil v Československu,

Jsem Žid a zdrav

Text i foto: mistran

Poslední březnový den proběhla ve Veletržním paláci v Praze beseda, v pořadí již pátá, pod společným názvem *Jsem Žid a zdrav*, tentokrát s dvěma divadelními protagonisty Tomášem Töpferem a Milanem Heinem. Setkání moderovala Irena Kalhousová.

Oba divadelníci, Tomáš Töpfer, ředitel Divadla na Vinohradech, a Milan Hein, ředitel a majitel divadla Ungelt, hovořili nejen o pražské divadelní scéně, o rozdílech v koncepcích divadel (velká kamenná scéna a malé divadlo), o svých životních osudech, o svém židovství a antisemitismu. Zdařilý podvečer byl plný vtipného vyprávění a divadelních zážitků obou *principálů*.

Besedy pořádá Nadační fond obětem holocaustu ve spolupráci s Café jedna a s podporou American Jewish Distribution Committee.

Příjemný čas ukončily, jak jinak, židovské anekdoty, které vyprávěl Tomáš Töpfer.

byl emigrantem. Ale pro nás, tenkrát protektorátní děti, byl učitelem tělocviku a hlavně vůdčí osobností ve spolku Makabi Hacair, pak na hřišti Hagibor. Později byl organizátorem dětského života v Terezíně, v terezínských „Kinderheimech“, a naposled v dětském bloku 31 v rodinném táboře Auschwitz-Birkenau BIIb.

Je dobře, že jeho rodné město důstojně oslavilo 100 let od jeho narození. Byli jsme tam pozváni – Dita Krausová a neteř Fredyho Rachel Masel z Izraele, dr. Gärtner a já z Prahy. Navštívili jsme židovský hřbitov, kde jsou pohřbeni Fredyho předkové. Třikrát jsme navštívili školu, kam Fredy chodil. Teď to je Couvenovo gymnázium. Přišla tam

ministerně školství Severního Porýní-Vestfálska, Sylvie Löhrmann, která se velmi zajímala o další život cášského rodáka. Menza tohoto gymnázia byla pojmenována *Fredy-Hirsch-Forum*. (U nás bohužel žádná škola, žádné hřiště jeho jméno dosud nemá.) Konal se také slavnostní večer na židovské obci, kde velmi emocionálně promluvil starosta CÁCH pan Philipp a předseda židovské obce, pomodlil se rabín Bohrer. Pak následoval koncert.

Věnovali se nám referenti starosty, pan Lohe a paní Schnitzer, snad více než měli za úkol. Za vřelé přijetí, krásné projevy a milé pohostinství patří městu CÁCH náš dík. Jsme rádi, že cášský hrdina není zapomenut.

Terezínští skladatelé v Madridu

Madridská opera *Teatro Real* (*Královské divadlo*) má v letošní sezóně na programu kromě Wagnerova *Parsifala* a opery Arnolda Schönberga *Mojžiš a Aron* také dvě díla terezínských skladatelů. Dětskou operu Hanse Krásky *Brundibár* a operu *Císař Atlantidy* Viktora Ullmanna.

České centrum (*Centro checo*) v Madridu nabídlo při přípravě *Brundibára* divadlu svou spolupráci a to ji s potěšením přijalo. Zasluhou Českého centra byla v budově opery instalována výstava obrazů i dětských kreseb z Terezína pod názvem *Tvorbou k životu*. Po dohodě s představiteli divadla mě jako pamětníci pozval ředitel Českého centra Stanislav Škoda do Madridu na generální zkoušku *Brundibára*. Zájem o *Brundibára* a o mne byl naprosto překvapivý. Velké španělské deníky *El País*, *El Mundo* a *La Razon* přinesly celostránkové články, velký zájem projevila i televize a rozhlas. Na besedu v *Centro Seфарad Israel*, kterou také organizovalo České centrum, přišlo tolik zájemců, že se do dvou sálů ani nemohli vejít.

Brundibár v Madridu je součástí projektu výchovy mladých lidí k toleranci. *Teatro Real* plánuje šest

představení pro školní mládež a šest pro veřejnost.

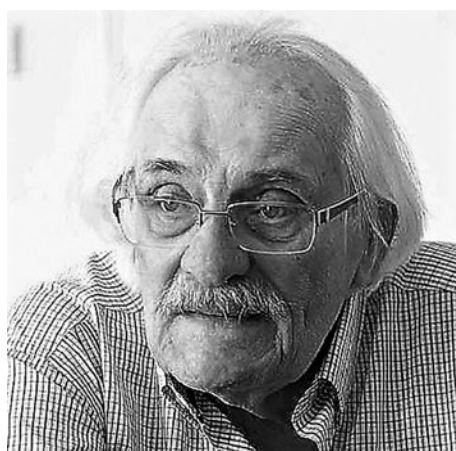
Dokument o Viktoru Ullmannovi bude natáčet Česká televize a španělský štáb během května v Praze.

Dagmar Lieblová

Přežil Treblinku

Podle zpráv na internetu zpracovala Michaela Vidláková

V únoru 2016 zemřel poslední z vězňů, kteří přežili tábor smrti v Treblince, Samuel Willenberg, ve věku 93 let. Z Treblinky, druhého největšího vyvražďovacího tábora, kde zahynulo skoro 900 000 Židů, uniklo podle soudobých údajů pouze 67 vězňů. Samuel Willenberg byl jedním z nich. Zpráva o jeho smrti se objevila v mnoha novinách, byly otištěny životopisné články, fotografie, snímky jeho soch, zprávy na internetu obletěly velký kus světa, mj. je s ním obsáhlý rozhovor i v *Reflexu*.

Narodil se v r. 1923 v Czeszochowé jako syn židovského otce, umělce, a původně křesťanské matky, Rusky, která ale konvertovala k judaismu. Jeho dvě mladší sestry se jmenovaly Itta a Tamara. Po idylickém dětství se rodina začátkem 2. světové války přesunula z místa bydliště a obstarala si falešnou identitu. Nicméně když obě sestry, staré 6 a 14 let, byly jednou samy doma, byly odvečeny a nikdo je už nespáčil. Když 19letý Samuel viděl, že ani falešné doklady nepomáhají, nechal se v Opatowu bez odporu zařadit do transportu Židů, kteří měli být údajně posláni na práci.

Vlak zastavil na koleji uprostřed lesa. Dostali povel sundat boty. Když je podával židovskému chlapci, známému z Czeszochowé, ten mu šeptl, ať se hlásí jako zedník. Tato rada mu zachránila život. Byl přidělen do práce. Zbytek transportu poslali do plynu. Celý život se mu pak v rozhovorech i ve vzpomínkách vybavovaly různé strašlivé momenty ze života v Treblince. Včetně toho, jak v jedné z hromad šatů, které měl třídit, našel i šaty a kabátek svých dvou sesterček. Pořád si připomínal jedině: „Musíš přežít, prostě musíš přežít a všechno to jednou povědět.“ Když vězňové začali plánovat povstání a útěk, bez váhání se k nim přidal. V srpnu 1943 se vězňům podařilo zmocnit se zbraní, zapálit nádrž s benzinem a část tábora, asi 700 se jich dalo na útěk. Jen asi 200 se podařilo uniknout, ostatní Němci postříleli nebo pochytili. Konce války se jich dožilo snad jen 67. Samuel Willenberg byl při útěku zraněn do nohy, ale přechal dál a dál, sám neví jak dlouho. Bolest v postřelené noze rostla, až nemohl vůbec jít. Zaklepal na osamělé venkovské stavení, kde mu statečný Polák ošetřil ránu a dokonce ho nechal přespát v úkrytu na malém ostrůvku blízko řeky. Slyšel hlasy pátrajících Němců, ale nenašli ho. Nějakým zázrakem se dostal až do Varšavy a našel svého otce, který tam působil v utajení jako němý umělec v křesťanském kostele. Setkal se potom i s matkou. Zapojil se do odboje, získával například zbraně pro partyzánskou organizaci Polska Armia Ludowa (Polská lidová armáda), bojoval v povstání, po jeho porážce se mu podařilo uprchnout, a tak přežil až do konce války.

Po válce se oženil, jeho žena Ada přežila varšavské ghetto, a vystěhovali se do Izraele. Narodila se jim dcera, rodina se během let rozrostla o vnoučata

a pravnoučata. Pracoval zpočátku jako zeměměřič, ale později se, podobně jako jeho otec, věnoval výtvarnému umění. Říkal: „Žiju dva životy, jeden je tady a teď a ten druhý je, co se stalo tam.“ Mnohé z jeho soch připomínají

a symbolizují zážitky z Treblinky a jeho snahou bylo, vybudovat v Treblince u existujícího památníku ještě vzdělávací centrum pro připomínání a výchovu příštích generací. Základní kámen tam ještě stihl položit.

S mou minulostí žiji

Text i foto: Ester Gerová

Helmut Friedel zahajuje prezentaci knihy *Mit meiner Vergangenheit lebe ich*

Manažer muzea *Frieder Burda* Helmut Friedel, ředitel nakladatelství *Jüdischer Verlag im Suhrkamp Verlag* Thomas Sparr a pamětník, autor a editor knihy Ivan Lefkovits pokřtili dne 4. 2. 2016 v německém Baden-Badenu publikaci *Mit meiner Vergangenheit lebe ich* (*S mou minulostí žiji*).

Jde o box patnácti sešitů – příběhů přeživších holocaust, žijících ve Švýcarsku, doplněných o fotografie a dokumenty. Z publikovaných československých vypravěčů, kteří emigrovali v letech 1968 do Švýcarska, přijeli na křest knihy Nina Pelc-Weilová, Sigmund Baumöhl, za nebožtíka Ernsta Brennera manželka Betty Brennerová, za Hanuše a Hanu Arendovi dcera Eva Halter-Arendová. Bohužel Peter Lebovic se krátce před prezentací omluvil a několik dní na to zemřel. Judita Schlesingerová dorazila za svého zesnulého muže Slováka Arnosta Schlesingera. Jediný publikovaný německý příběh je Klause Appela. Za zveřejněné maďarské

pamětníky se na prezentaci knihy dostavili Gábor Hirsch, Andreas Sás a Christa Markovits, bohužel Gábor (Neuman) Nyirö, André Sirtes a Éva Alpár jsou již po smrti. Kniha také obsahuje výpovědi polských přeživších Jakea Fersztanda a zemřelého Fabiana Gersona.

Na přebalech sešitů jsou ilustrace německého malíře a vizuálního umělce Gerharda Richtera. Jde o výřezy z jeho obrazu *Birkenau*, jejichž podkladem jsou čtyři zvětšené fotografie pořízené členy *sonderkommando* v roce 1944 v Osvětimi-Březince. Richterovu výstavu *Birkenau* lze v Baden-Badenu zhlédnout do 29. 5. 2016. Knížku lze za 80 euro zakoupit na webových stránkách německého nakladatelství: www.suhrkamp.de.

Zajímavý večer

Martin Liebl

Dne 9. března 2016 se v prostorách Německého velvyslanectví prostřednictvím svých tří knih setkaly tři pamětnice terezínského ghetta, Dagmar Lieblová, Evelina Merová a Helga Pollak-Kinsky. Shromážděné posluchače uvítali úvodním slovem německý velvyslanec pan Dr. Arndt Freiherr Freytag von Loringhoven, prezident společnosti *Auslandsgesellschaft Deutschland e. V.* pan Marc Frese a paní Petra Ernstberger, MdB, předsedkyně německo-českého parlamentního klubu v německém parlamentu. V následující diskusi, moderované Mgr. Ondřejem Matějkou, náměstkem ředitele Ústavu pro studium totalitních režimů, představily pamětnice své německy vydané knihy, přečetly z nich ukázky a odpovídaly na dotazy přítomných. Důstojným doplňkem večera byla hudební produkce komorního uskupení *ZWoCKHAUS*, které představilo hudbu a zhudebněné texty umělců, kteří také prošli terezínským ghettem. Závěrečná recepce umožnila přítomným další neformální diskuse s autorkami knih a důstojně zakončila celý večer. Bylo potěšující vidět mezi posluchači tolik mladých lidí a jejich zájem o osudy, které i díky úsilí pamětníků a jejich vydaných knih mají šanci stát se trvalým odkazem.

Betty Brennerová s boxem sešitů v ruce

„U mě to bylo složité jako hrom,“ říká zanedlouho devětaosmdesátiletý Petr Beck, jeden z několika málo veteránů žijících na Bruntálsku. Ke stručnému konstatování dodává, že veškeré jeho štěstí souvisí s elektřinou. „Učením to začalo, v Terezíně a Auschwitz-Birkenau pokračovalo, nakonec jsem ji uplatnil v Rudé armádě. Kdyby elektřiny nebylo, já bych tady nebyl, protože aby někdo měl tolik štěstí jen tak je asi vyloučené. Proto není nadsázka, když řeknu, že...“

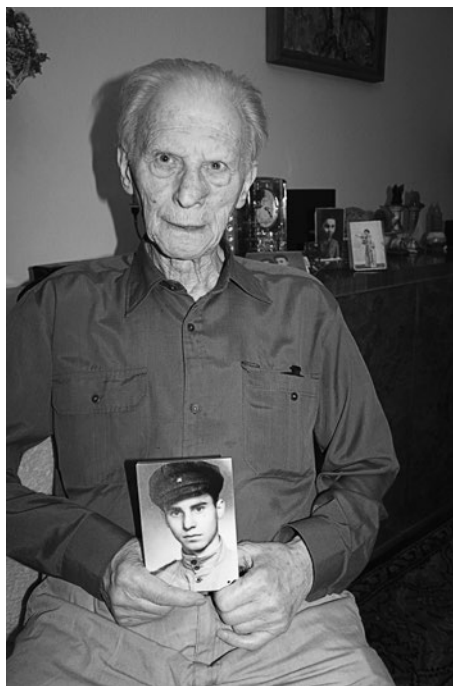
„... Elektřině vděčím za život!“

Auschwitz-Birkenau, koncentrační tábor, který je v širokém povědomí symbolem nepředstavitelných hrůz, utrpení a smrti milionů lidí, osvobodila Rudá armáda před 71 lety, 27. 1. 1945. K tématu holocaustu pochopitelně musí promluvit člověk, který k tomu má co říct. Už jen proto, aby svoje svědectví předal. Petr Beck z Bruntálu tím povoláním je, i když říká, že celá řada jeho zkušeností je specifická.

O tom, že v nacistických koncentračních táborech přišel o více než třicet příbuzných včetně maminky a mladšího bratra, začal hovořit relativně nedávno. Uskutečnil takřka dvě desítky besed pro žáky škol i veřejnost, a sem tam se dá o něm najít zmínka v regionálních médiích. Nejčerstvější články referují, že loni k 70. výročí osvobození Československa obdržel Petr Beck jako první cenu města Bruntál Post urbem conditiam, zřízenou už v roce 2010. U té příležitosti Petr Beck řekl, že je v Bruntále jako rodák spokojený a cítí se ve městě dobře. Neodpustil si ale kritickou poznámku k bruntálskému zdravotnictví. „Dřív byly všechny ordinace pod jednou střechou, a dnes mají starší lidé problém, když mají jít od lékaře k lékaři a musí jejich ordinace hledat po městě.“

Lékařem se nestal

Maminka Petra Becka Alžběta, rozená Oppenheimová, pocházela ze sedmi sourozenců. Její otec August v Horním Benešově založil malou továrnu na limonády a likér Berggeist (horský duch). Dnes už Petr Beck na tuhle rodinnou historii nemá žádnou památku. „Mám dodnes představu, jak to vypadalo. Na etiketě byl vyobrazený asi Praděd, pak nějaké stromy. Likér měl zelenohnědou barvu. Továrna to byla malá, měla snad jednoho zaměstnance. Pamatuji si na místnost, kde byly pytle s cukrem, a nějak se to tam míchalo.“

Petr Beck s fotografií z doby, kdy byl v Rudé armádě

Továrna po smrti dědečka připadla jeho dvěma synům, a Petr Beck si dodnes vybavuje, jak s jedním ze strýců seděl jednou v hospodě, ten povstal a nahlas vykřikoval, že chce právě tuhle jejich kořalku. Reklama osobním příkladem přece funguje!

Tatínek Petra Becka Artur, absolvent vídeňské medicíny, byl v době první republiky jedním ze dvou bruntálských lékařů. Dle slov jeho syna velmi oblíbený, jako za vyhlášeným diagnostikem za ním prý jezdili lidé ze široka daleka, dokonce až z Brna. „To byli jiní zdravotníci než teď, protože kdyby některé věci táta viděl, tak by asi z mrtvých vstal... Oni museli dělat takřka všechno. Můj otec měl doma např. i rentgen.“ Otec dokonce v pětáctýřicátém chtěl, aby se Petr stal lékařem. K tomu sice nedošlo, ale k tématu zdravotnictví má přesto blízko.

Židovskou rodinu Becků, hovořící převážně německy, podobně jako další židovské a české rodiny, zasáhl v pohraničním městě vzestup henleinovců.

Politická opozice v Bruntále v podstatě neexistovala. Německá komunistická strana v Československu měla jen několik členů, podobně jako německá sociální demokracie. Okamžiky, kdy se Petr Beck poprvé setkal s antisemitismem, datuje do roku 1936. Kamarádi ve škole ho sice nenapadali, ale stranili se. Henleinovci si prý někdy v roce 1937 zakázali navštěvovat židovské lékaře, přesto za otcem Petra Becka někteří chodili dál.

V Bruntále Petr Beck chodil do německé školy, ale česky uměl. „Tatínek za každou cenu chtěl, abych se česky naučil, a poslal mě na prázdniny do tábora pořádaného Ymcou mezi Rožnovem a Valašským Meziříčím. Já jsem s tím tehdy nesouhlasil, ale je fakt, že jsem se za ty dva měsíce česky naučil dobře.“

V období mobilizace Artur Beck narukoval právě do Valašského Meziříčí, a v Rožnově měl jeho bratr, ředitel soukromé zdravotní pojišťovny v Brně, malou vilku. Tam se rodina v roce 1938 odstěhovala, ale ne nadlouho. Do transportu do Terezína žili v Prostějově, kde se Petra Becka ujal pan Vilímec. Jak se ukázalo, bylo to štěstí.

„To není tvoje starost!“

Zákazy a omezení pro Židy se v protektorátu postupně stupňovaly. Petra Becka se bezprostředně týkal zákaz chodit do školy. Měl věk na učňovskou školu, ale škola jako škola, a tam také nesměl chodit. Přesto ho do učení vzal J. Vilímec, který měl malý závod zabývající se vším, co souviselo s elektřinou, s tím, že Petr Beck do učňovské školy nechodil. „Byl to svérázný člověk, nerad si nechal do něčeho mluvit, a už vůbec ne nařizovat. Bylo to složité, v té době už jsem musel nosit hvězdu. Byl to malý závod, opravovaly se v něm např. žehličky, vařiče, a vepředu se prodávalo. Občas jsem musel jít pro něco do prodejny, a zákazníci viděli

hvězdou! Stejně tak, když jsme k někomu šli se starším učněm, takřka tovaryšem, dělat elektriku. Ovšem já jsem tam šel s hvězdou. S Vilímcem jsme o tomto problému nikdy nemluvili. Prostě jsme přišli, pracovali, skončili, a odešli. Pan Vilímcem měl za Prostějovem chatu, my s hvězdou jsme nesměli jezdit mimo okres. Jen na povolení gestapa, a to samozřejmě povolení nevystavovalo. Jenže on mě tam bral. Říkal jsem mu, ať to nedělá, že z toho může být průšvih, ale on jen řekl: To není tvoje starost!“

Jaroslav Vilímcem Petru Beckovi nikdy neřekl, aby byl rád, že je u něj a že se o něj stará. To, jak se choval, bral jako samozřejmost, nikoli, že dělá něco navíc.

Rodina Beckových obdržela příkaz nastoupit k transportu do Terezína na začátku července 1942. Seřadiště bylo určeno do školy v Hálkově ulici v Olomouci. Než skutečně odjeli, trvalo to asi tři dny. „Vilímcem věděl, že to je konec, ale já jsem v té škole nespál. On večer přijel, vzal mě do Prostějova, a ráno mě zase přivezl. Musel to být člověk, který se nebál. Nedávno jsem se snažil najít nějaké jeho příbuzné, abych jim poděkoval, ale to se mi nepovedlo.“

V době příchodu rodiny Beckových do Terezína tam už byl Petrův strýc Otakar. Pomohl mu, aby se dostal do tzv. *Elektroabteilung*. V komandu bylo několik pracovních skupin. Ti, kteří pracovali na venkovních elektrických sítích, se občas dostali mimo ghetto. Obrovská výhoda byla v tom, že členové komanda nebyli zařazováni do dalších transportů.

Zajímavostí je, že Petr Beck se v elektroabteilung vyučil a složil zkoušky. Jedním z vězňů byl inženýr Weiss z Kroměříže, který působil jako zkušební komisař. V Terezíně ho udělali vedoucím skupiny a ti, co chtěli, se u něj mohli doučit některé teoretické věci, a dělali u něho zkoušky. A „výuční list“ po válce platil!

Artur Beck v Terezíně pracoval v nemocnici ghetta. Postupně se dostal na vedoucí místo, které mělo obrovskou výhodu, že dostal pokoj, ve kterém mohla být rodina pohromadě, což v nacisty vnucených pravidlech většiny obyvatel ghetta nepřipadalo v úvahu.

Ukazovali prstem do nebe

Poslední transport z Terezína do Auschwitz-Birkenau vyjel 28. 10. 1944. Petr Beck nevěděl, že je poslední, nevěděl, co se děje tam, kam míří. Vědělo se pouze to, že cílem je jiný pracovní tábor.

Petr nebyl do transportu povolán, ale jeho otec s maminkou a mladším bratrem ano. Přihlásil se dobrovolně, aby netrhal rodinu. Tady se v úvahách o tom, co tehdy prožíval, neubráníl dojetí.

„Že je to Auschwitz věděli jen ti, kteří se ve vagoně protlačili k okýnku dobytčáku a přečetli si nápis. Pamatuju si to přesně, otevřely se dveře vagonu, venku stáli esesáci s vlčákama, a vyháňeli nás co nejrychleji z vagonů dolů. Šli jsme snad jenom kousek. Stál tam Mengele, vedle sebe snad dva nebo tři esesáky. Okolo nich se pochodovalo, a Mengele ukazoval buď vpravo nebo vlevo. Nevěděli jsme, co to může být. S tatínkem jsem se dostal doprava, maminka s mladším bratrem doleva. Přišli jsme do sprch, museli jsme se vysvléct a dostali jsme jiné oblečení. Ne trestanecké, ale obyčejné, se všitým čtvercem pruhované látky. Pak nás nahnali do baráku, kde už nějakí vězni byli. Měli jsme štěstí, že jsme s otcem zůstali spolu. Samozřejmě jsme chtěli vědět, kde je maminka a bratr. A ti vězni ukazovali prstem do nebe, že už jsou někde nahoře.“

Bylo nás dvanáct

V koncentračním táboře měl Petr Beck zase štěstí, když se dostal do elektrokomanda. Vedoucím pracovní skupiny byl kápo polské národnosti. Jednoho dne přišel do baráku, a česko-polsky se ptal, že by potřeboval tři elektrikáře. Petr se přihlásil, a vzali ho. Bylo jich asi celkem dvanáct. Petr Beck říká, že dílnu měli v jediné zděné budově tábora, kde jsou dnes záchody vedle vstupu. Často se stávalo, že z velkých pracovních skupin se mnoho vězňů nevrátilo, ale v elektrokomandu tak bezprostřední hrozbu smrti vězni nepociťovali. Velel jim kápo a čtyři esesáci.

Začátkem ledna Petr Beck nastoupil na tzv. pochod smrti. Z dálky bylo slyšet dunění děl. Kolik to bylo vězňů, jestli 500 nebo 1000, neví. Pochopitelně ani přesně který den, protože vězni nedisponovali hodinkami ani kalendářem.

Esesáci přidělili vždy čtyřem vězňům jeden chleba a jednu konzervu, ale v chaosu to dopadalo tak, že někdo měl chleba, někdo měl konzervu, a někdo nic, protože nikdo nevěděl, ke komu vlastně patří. Petr Beck neměl nic.

„Čtyřstup pochodoval, po stranách esesáci s vlčákama. Když někdo nemohl, tak ho zastřelili a nechali ležet. Dodnes nevím, jak mě to napadlo. Bylo to riziko. Těžko odhadnout, kde jsem se v pochodovém proudu nacházel. To rozhodnutí bylo rozhodující, ale vzhledem k mému věku spontánní.“ Byla noc, a Petr Beck si lehl mezi zastřelené. Dodnes nechápe, že ho žádný ze psů neodhalil.

Zase člověkem

Dostal se do vylidněné vesnice. V prázdných domech bylo všechno kromě jídla. Převlékl se, a usnul v domku, který vypadal jako ubytovací zařízení pro dělníky. Tady ho našli vojáci Rudé armády. Dívali se na něj nedůvěřivě, Auschwitz ještě nebyl osvobozený. Po osvobození nedůvěra skončila. Petr Beck dodnes neví, jak si ověřili, že je skutečně vězeň, ale domnívá se, že Rusové měli vždycky dobré rozvědčíky. „Jak přesně to zjistili, to mi nikdo nikdy neřek, ale tak to bylo a už jsem měl úplně vyhráno, byl jsem zase člověkem, a hned bylo jídlo, ale to byla největší chyba – špek, brambory, mastný a vodka – pro někoho, kdo v poslední době nejedl vůbec!“ Zkolaboval a skončil ve vojenské nemocnici v Katovicích. Když se za deset dní uzdravil, řešilo se, co dál. K československé armádě ho samotného nepustili, a na doprovod neměli lidi. Dne 1. března 1945 byl zařazen do stavu Rudé armády, musel si ale rok přidat. Asi týden byl v oddíle, který prozkoumával obce, jestli se v nich neschovává nepřítel. S ním se dostal až do Ratiboře, kde mu nabídli, jestli by jako elektrikář nechtěl pracovat v lokomotivním depu v Katovicích. Pracoval v něm až do 10. 8. 1945, kdy jeho oddíl dostal rozkaz vrátit se do SSSR. Chtěli, aby jel s nimi, ale Petr Beck demobilizoval.

„To samé v zeleným!“

Dětem ve školách na besedách říkal, aby svou obezřetností nedovolily opakování podobných hrůz, co sám zažil. Ještě něco ale Petra Becka trápí ►

- nemá rád novináře. „Kdyby nebyla většina novinářů taková, jaká je, byla by u nás úplně jiná situace. Koho chtějí vyřídít, zaměří se na něj, a dělají to tak dlouho, až ho na něčem chytanou. Třeba prezident. Jednou je prezident, a musí se z toho vycházet, i když má chyby. A takové ty akce jako červené karty, to je svinstvo! Trenky na Hradě, to je to samý

v zeleném! Víím, že jsem starej, ale že bych byl tak starej... Že se tohle může dělat, nechápu.“

Karel Štusák

*Text je převzat s laskavým svolením autora
z čas. Národní osvobození, č. 4/2016, s. 8.*

Vzpomínky

Etti Schaer, z ruštiny přeložila Eva Merová

Mé povídání bude smutné, ale aby si to budoucí pokolení zapamatovala, stojí asi za to, abyste to napsali do vašeho časopisu. Alespoň zkráceně – o utrpení v koncentračních táborech za druhé světové války.

V mé paměti zůstaly z dětství jenom některé události jako obrázky, které jsem si přesně zapamatovala, jako by to bylo včera. My – několik židovských rodin – jsme se schovávali ve sklepě sousedního domu. Tam vtrhli esesáci, nás vyhnali na ulici a odešli. Byla to přední stráž a byla dost hrozná. Pak přišli Němci a Rumuni. Rozkázali, abychom se seřadili, kdo nerozuměl, byl zastřelen. Tatínek mě držel v náručí, ale já se na všechno pamatuji. Pak jsme si museli lehnout v parku na zem obličejem dolů. Když někdo zvedl hlavu, dostal do ní kulku. Se samopaly nás hlídali celou noc. Příští den nás poslali domů, abychom si vzali své věci, a potom nás hnali po cestách do neznáma. (Zkracuji a vynechávám události.)

Byl studený podzim, na cestách bláto, lidé padali a nevstávali. Pamatuji se na lesy, kde jsme spali. Šli jsme pořád dál, za námi a před námi stráž s vlčáky. V jedné vesnici můj otec mezi lidmi (ze všech stran stáli zvědavci) poznal ženu, která držela nějaký pytel, skočil k ní a řekl, že jí všechno ušije, aby nám zachránila život. Byla tma, nikdo si toho nevšiml. Otec vzal matku a mne, s tou ženou jsme se ztratili v davu a ona nás odvedla do svého bytu. Bylo to riziko, mohli nás zastřelit. Pak mě tam ve škopku umyli a uložili na pec, kde už byla holčička, dcera paní domu, stejně stará jako já. Brzy jsme se spřátelily. V noci jsme se schovávali na půdě, ve dne, když bylo světlo, tatínek šel. Náš transport utopili v řece Bug (to jsem slyšela od dospělých).

Nevím, jak dlouho to trvalo, ale jednou nás na půdě našli. Němci a místní zrádci prohledávali po tmě půdu, paní domu jim měla svítit, ale stála dole, aby bylo špatně vidět. Maminka mě schovala za komínem, ale sama se už nevešla. Fricek ji uhodil do hlavy a maminka za několik dní umřela.

Co bylo dál, si dobře nepamatuji. Putovali jsme s tatínkem po vesnicích, tatínek všem šel za jídlo a úkryt. Potom začaly padat bomby, seděli jsme ve sklepě s dobyt看em, pak jsem dostala tyfus, protože jsme už byli v táboře, byla velmi studená zima, zase nás někdo zradil. Lidé umírali jako mouchy. Byly to konírny a dráty s elektřinou. Ukrajinci, ačkoliv to bylo velké riziko, nám nosili placky s dýní, podstrkávali je pod dráty. Pamatuji se na chuť té placky.

Lidé umírali na tyfus, zimou a hladu. Mne otec od smrti a hladu zachránil. Byl ještě mladý a denně shazoval (mrtvé)

(Foto Michal Stránský)

do jámy. Dřív to byly silážní jámy. A pak z nich udělali hroby. Matku pohřbili někde na hliništi.

Než jsem odjela do Izraele, navštívila jsem tu vesnici, ale hrob jsem nenašla, lidé zapomněli. Jedna vesničanka mi ukázala válenky, které ušil můj otec. Bylo to v roce 1989. Jak hořce jsem plakala! To se nedá vyličit žádnými slovy.

Také se pamatuji na střelbu a exploze a pak bylo ticho. Němci utíkali, nějakou dobu jsme nic nevěděli. Byla to doba mezi válkou a mírem.

A dál se pamatuji, jak sedím na posteli u lidí, kde jsem tenkrát byla s tatínkem. Tábor už neexistoval. Otevřely se dveře a vešly dvě mladé dívky, přišly a mluvily na mne rusky, uvázaly mi červenou mašli. Zapamatovala jsem si dokonce vůni, kterou byly cítit jejich vojenské kabáty – voněly čerstvým vzduchem. Rusky jsem rozuměla, protože v roce 1940 přišli na Bukovinu¹ Rusové a maminka mě odvedla do školky.

Rok 1940 byl dobrý rok, jelikož tam byli přátelští Rusové, vítali jsme je kytkami. Dřív u nás byli Rumuni a král Michal I. a pak Antonescu (ministrský předseda). Není divu, že Židé byli ponižováni a radostně vítali Rusy.

V našem malém městečku byli všichni komunisté, také má matka. Četli jsme *Ohníček (Ogoněk)*, dávali se unést myšlenkou komunismu. Doufali jsme, že život bude radostný... Ale!

Netrvalo dlouho a přišel rok 1941, Rusové odešli.² Mé slunečné dětství v našem malém tichém dvorku, kde jsem si hrála s panenkami a dětmi, Hitler proměnil v peklo.

Teď stojím před věčností a pořád si kladu otázku: „Proč? Kvůli čemu?“

Do Černovic jsme se vrátili v roce 1946, tam je pochován můj otec. Rok jsme žili v Kišiněvě, viděla jsem ohňostroj vítězství a uviděla maršála Žukova, když projížděl v otevřeném autě. Tam jsem začala chodit do školy.

Další můj život je jako román. Chtěla bych najít někoho, kdo má rád poezii, abych slyšela, co si myslí o mých tvorech. Napsala jsem do Ruského kulturního střediska, Na Zátorce 16, ale odpověď jsem nedostala.

Narodila jsem se ve městě Storožinec, 20 km od Černovic v Bukovině. Osud mě pak přivedl do Nymburka, kde dnes žiji.

Přeji všem dobrým lidem mír a klidný život! Etti.

¹ V červnu roku 1940 Sovětský svaz důrazně požádal Rumunsko, aby mu do 48 hodin vrátilo všechna území, která mu vzalo v roce 1913, mimo jiné i oblast Besarábie. Na radu Německa se Rumunsko požadavku Rusů podvolilo. Vstup ruské armády na zmíněná území a stažení rumunských vojsk z nich, provázelo nadšení a projevy sympatií k ruským vojákům a zároveň opovržení a veřejné hanění vojáků rumunských. Rumunská správa toho využila a obvinila Židy, že právě oni byli mezi těmi, kteří jásali nad pádem Rumunska, a proto jsou všichni Židé komunisté a nepřátelé režimu a německé doktríny.

² V červnu 1941 napadlo Německo Sovětský svaz a obsadilo rozlehlá území, mimo jiné i ta, hraničící s Rumunskem. Rumunská vláda viděla v tomto útoku výborný důvod spojit ho s rozhodnutím o „konečném řešení“ týkajícím se židovského národa a příležitost, jak vyřešit „židovskou otázku“. V této věci rozhodl rumunský ministerský předseda Ion Antonescu následovně: „**Násilím vypudit veškerý židovský element z Besarábie a Bukoviny a vyhnat jej za hranice do Podněstří...**“ Židé byli tedy vyhnáni do PODNĚSTŘÍ, oblasti na Ukrajině, kterou Rumunsko dobylo na Sovětském svazu. Podle dohody mezi Německem a Rumunskem přešlo PODNĚSTŘÍ pod rumunskou správu s tím, že na jeho území operovaly německé vojenské jednotky a poradci.

Historickým vysvětlením doplnila Tamara Pavlíčková

Báseň

Etti Schaer

Studený podzim,
bláto, rozbahněné cesty
máma mě vleče za ruku
blátem se brodíme
Dál šedivé nebe v mracích
Vlhkost do kostí proniká
Mámo, jen kousek chleba dej mi
A rychle napít
A ohřej mě
Hvězdy se schovaly
Před rozbřeskem
Na holé větve stromů
Vrány se slétají po pohřbu
Černí zvěstovatelé neštěstí
Dál, dál, cesta bez konce
Sníh, vítr zanáší cestu
Jen vydrž, dítě, ještě trochu
Policajt pažbou vráží do hrudi
Zmrzlými pěstičkami stírám si sníh a slzy
Hejna sněhových vloček chytám, chytám
Žárem žhnoucími rty
Kohosi vlčáci roztrhali
Někoho holínky do bláta skopou
Pane Bože, Ty spíš
Kdes ve vzdušné kolébce
Hluchý a slepý ke sténání země
Padají podřátí lidé
Poslední vzdechy k nebi posílají
Bože, proč ničíš svůj lid
Jež k tobě po staletí se modlil
Šelmy skryté ve stráních podél cesty
kořist ucítily
Jen vytí vlků slyšíš pod příkrovem noci
A dupot šelem

Vzpomenuli jsme na Erika Poláka

při dvacátém výročí jeho odchodu. Slavnostní shromáždění v Památníku Terezín zorganizoval Erikův syn Jiří. Zúčastnil se s celou svou velkou rodinou. Kolegové z Památníku Terezín, kde Erik pracoval, vzpomenuli na jeho bohatou odbornou činnost i na srdečné vztahy, které při spolupráci s ním panovaly. V podobném duchu promluvila také předsedkyně Terezínské iniciativy dr. Lieblová. Na setkání zahrál smyčcový komorní orchestr několik písní Voskovce a Wericha, které měl Erik tak rád. Byla to opravdu velkorysá pocta Erikově památce...

AH

31. března zemřel ve věku 86 let

Imre Kertész, nositel Nobelovy ceny, známý maďarský spisovatel, který psal o holocaustu. V letech 1944-1945 byl vězněm Osvětimi a Buchenwaldu.

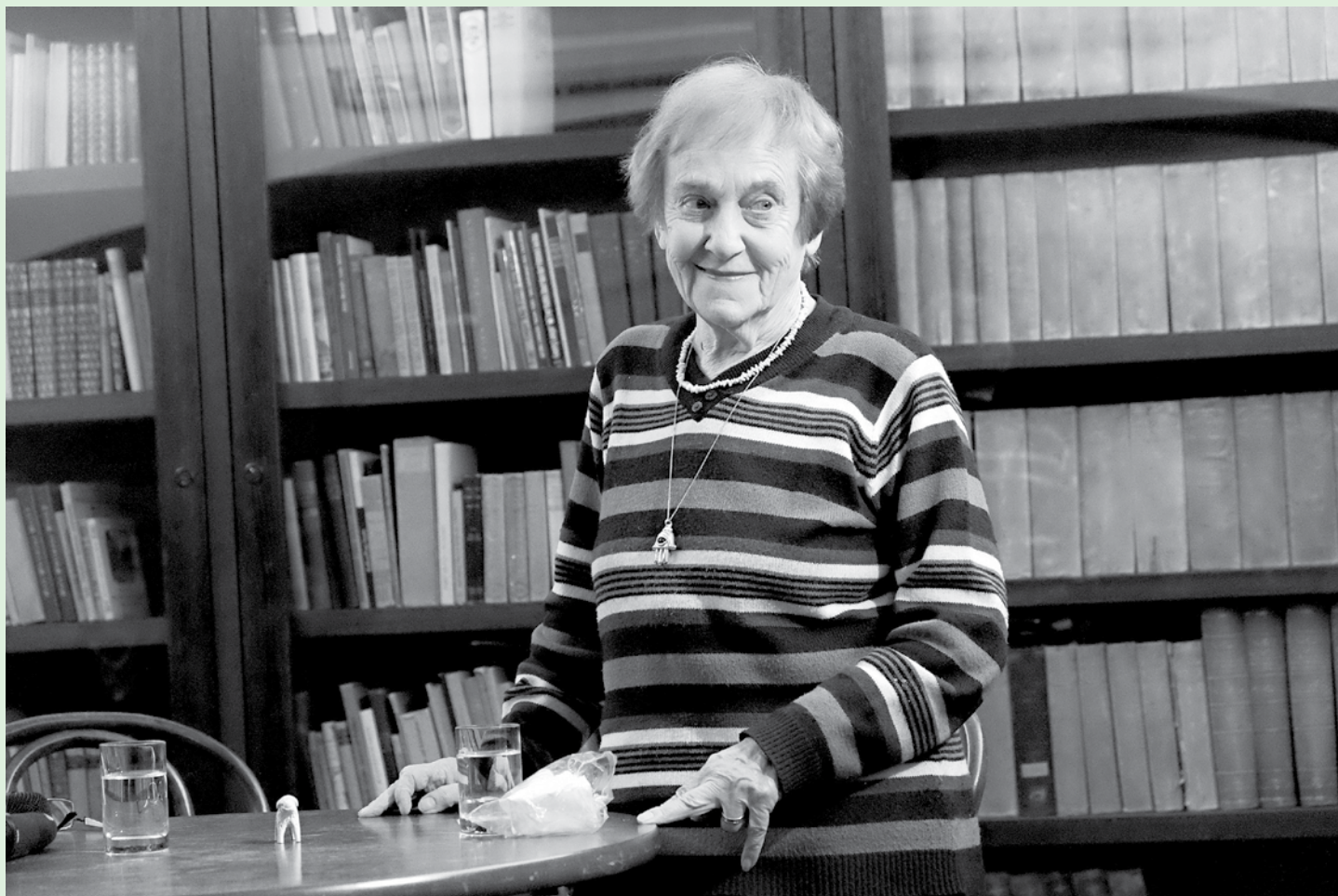
Pátrám po Oskaru Hendrychovi,

(*1921). V 90. letech měl žít v Praze, za války pobýval v zahraničí. Jeho tetou byla herečka a pěvkyně **Markéta Krausová** (1895 Praha – 1942 Majdanek). Rád bych se zeptal čtenářů, zda ho některý z nich neznal či nezná osobně? Dále pátrám po **Pavlu Baumgartlovi** (*1928 či 1929), před válkou žil v Praze na Vinohradech ve Francouzské ulici. Před začátkem války emigroval s rodiči do Tel-Avivu, kde měli rodiče obchod. Po **Anně Bergmannové rozené Goldsteinové** (*1901 Benešov), také ona a její manžel **Karel** emigrovali před válkou z Pardubic do Palestiny.

Velmi děkuji za jakoukoliv informaci o všech zmíněných.

Petr Šraier, 724 122 984, petr.sraier@seznam.cz

Protože nechodím k lékařům

Setkání s Doris Grozdanovičovou, které moderovala Markéta Mališová, se konalo 11. února a šlo o první večer v rámci cyklu Společnosti Franze Kafky: *Výjimečná svědectví, besedy a diskuse s očitými svědky holocaustu.*

D. G. vyprávěla o svém životě, o tom, jak se po válce šťastně shledala se svým bratrem, o své celoživotní lásce k ovečkám, která začala už v Terezíně, když jako pasačka měla na starosti celé stádo.

Povídala o svém studiu na Filozofické fakultě, o svých překladech a celoživotní práci redaktorky v nakladatelství Čs. spisovatel. I z toho zřejmě pramení cit pro jazyk a její až starosvětská čeština. To není jen proto, že žila v Brně, a jak sama říká: „V Brně se mluví spisovnou češtinou.“ V průběhu večera odpovídala i na četné dotazy z publika. Na dotaz, jak to dělá, že je ve svém věku tak čilá a pilná, odpověděla s úsměvem: „Protože nechodím k lékařům.“

Doris Grozdanovičová, rozená Schimmerlingová, se narodila v roce 1926 v Jihlavě, a tak letos 7. dubna oslavila kulaté narozeniny. Upřímně gratulujeme!

Text i foto: Michal Stránský

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.
Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100
Číslo 79 vyšlo v dubnu 2016.

MK ČR E 10779